«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ»
ՊԵՏԱԿԱՆ ՈՉ ԱՌԵՎՏՐԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻ

ՈՐՈՇՈՒՄ

31 Հոկտեմբերի 2023, N 3 - 2

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ «ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԲԻԶՆԵՍ ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ» ՈՒՂՂՈՒԹՅԱՄԲ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ ՈՒՆԵՆԱԼՈՒ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ԵՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ, ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Լսելով և քննարկելով «Հայաստանի Հանրապետությունում «Տնտեսագիտություն և բիզնես վարչարարություն» ուղղությամբ համալսարան ունենալու հայեցակարգը հաստատելու և Հայաստանի Հանրապետության կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարություն ներկայացնելու մասին» հարցը՝ «Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարան» պետական ոչ առևտրային կազմակերպության գիտական խորհուրդը **որոշում է.**

1. Հաստատել Հայաստանի Հանրապետությունում «Տնտեսագիտություն և բիզնես վարչարարություն» ուղղությամբ համալսարան ունենալու հայեցակարգը՝ համաձայն հավելվածի:
2. Հայաստանի Հանրապետությունում «Տնտեսագիտություն և բիզնես վարչարարություն» ուղղությամբ համալսարան ունենալու հայեցակարգը ներկայացնել Հայաստանի Հանրապետության կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարություն:
3. Սույն որոշումն ուժի մեջ է մտնում ընդունման պահից:

Գիտական խորհրդի նախագահ՝ **Դ. Ռ. Գալոյան**

2023 թ. հոկտեմբերի 31
Երևան

Հավելված
«Հայաստանի պետական տնտեսագիտական
համալսարան» պետական ոչ առևտրային
կազմակերպության գիտական խորհրդի
2023 թվականի հոկտեմբերի 31-ի N 3 - 2 որոշման

Հիմնավորում

Հայաստանի Հանրապետությունում «Տնտեսագիտություն և բիզնես վարչարարություն» ուղղությամբ համալսարան ունենալու

Աշխարհի տարբեր երկրների բուհերի խոշորացման փորձի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ դրա հիմնական նպատակը հաստատությունների արդյունավետության, կայունության (ինչպես ֆինանսական, այնպես էլ ինստիտուցիոնալ կարողությունների) և կրթության որակի բարձրացումն է: Իհարկե՝ բուհերի խոշորացման և կրթության որակի բարձրացման կապը միջնորդավորված է: Մասնավորապես, բուհերի խոշորացումը միավորված բուհերում հանգեցնում է մասշտաբի ընդլայնումից առաջացող տնտեսման էֆեկտի, որոշակի վարչակառավարչական ծախսերի կրճատման, ինչն էլ հնարավորություն է տալիս տնտեսված միջնոցները ծառայեցնել կարողությունների և ենթակառուցվածքների զարգացման ծրագրերի սպասարկմանը, բարձրորակ ակադեմիական կազմի ներգրավմանը և որակյալ հետազոտության իրականացմանը՝ դրանով իսկ նպաստելով խոշորացված բուհերի մրցունակության և կրթության որակի բարձրացմանը:

Այս առումով, ՀՀ-ում փոքր և ոչ բավարար ռեսուրսներ ունեցող բուհերի խոշորացման որդեգրված քաղաքականությունը միանգամայն հիմնավորված և արդարացված է:

«ՀՀ կրթության մինչև 2030 թ. զարգացման պետական ծրագրով» ՀՀ-ում նախատեսվում է ունենալ մինչև 8 ուղղության բուհ: Ըստ նախնական քննարկումների՝ խոշորացված ուղղություններով բուհերը հետևյալն են.

1. Երևանի պետական համալսարան,
2. Բժշկական համալսարան,
3. Արվեստների համալսարան,
4. Տեխնոլոգիական համալսարան,
5. Կրթական համալսարան,
6. Սպայական համալսարան:

Պետք է նշել, որ միջազգային պրակտիկայում ըստ մասնագիտական ուղղությունների կամ պրոֆիլների բուհերի դիրքավորման (մասնագիտացման) մոտեցումն այնքան էլ կիրառական չէ և խոշորացման հետևանքով առաջացող բուհերը հիմնականում դասական բազմաոլորտ կառուցվածքով համալսարաններ են:

Այսպես՝ բուհերի գլոբալ վարկանշավորմամբ զբաղվող հեղինակավոր **QS** միջազգային կազմակերպության 2023 թ. վարկանիշում ներառված **1422** բուհերից **1188**-ը դիրքավորված են իբրև դասական (բազմապրոֆիլ) համալսարաններ, **175**-ը՝ տեխնոլոգիական բուհեր, **15**-ը՝ տնտեսագիտական կամ բիզնեսի վարչարարության բուհեր, **15**-ը՝ գյուղատնտեսական բուհեր, **11**-ը՝ բժշկական բուհեր, **11**-ը՝ բնական գիտությունների բուհեր, **5-ը** դիրքավորված են իբրև կրթական (մանկավարժական) բուհեր և ընդամենը **2**-ը՝ իբրև արվեստների և հումանիտար գիտությունների բուհեր[1]: Սա բնականաբար չի նշանակում, որ աշխարհում առկա են ընդամենը 15 տնտեսագիտական կամ 11 բժշկական, կամ 5 կրթական ու 2 արվեստների պրոֆիլային բուհեր: Սակայն QS-ի մեթոդաբանությամբ՝ իրենց կարողությունների և ճանաչման տանող գործոնների հաշվառմամբ, հարյուրավոր նման բուհերից այս

[1] https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2023

կազմակերպության կողմից հրապարակվող միջազգային վարկանիշում ներառված և միջազգայնորեն տեսանելի են պրոֆիլային ուղղության շեշտադրմամբ հենց այդ քանակությամբ բուհեր:

QS-ը վարում է նաև բուհերի առանձին վարկանիշ՝ ըստ բարձրագույն կրթության **5 խոշորացված առարկայական ուղղությունների** (Rankings by subject) իրականացվող կրթական ծրագրերի: Դրանք են՝

1. Արվեստ և հումանիտար գիտություններ,
2. Ճարտարագիտություն և տեխնոլոգիաներ,
3. Կյանքի գիտություններ և առողջապահություն,
4. Բնական գիտություններ,
5. Սոցիալական գիտություններ և մենեջմենթ:

«Արվեստ և հումանիտար գիտություններ» ուղղությամբ 521 բուհ ներառող հրապարակված վարկանիշում հենց այդ ուղղությամբ կրկին մասնագիտացած են ընդամենը 2-ը: Նմանատիպ կրթական ծրագրեր իրականացնող մնացյալ բուհերը կամ դասական համալսարաններ են կամ այլ պրոֆիլների բուհեր[2]:

«Ճարտարագիտություն և տեխնոլոգիաներ» ուղղությամբ 533 բուհ ներառող հրապարակված վարկանիշում 99-ը տեխնոլոգիական բուհեր են, 28-ը՝ բնական գիտությունների, 8-ը՝ պոլիտեխնիկական, 4-ը՝ ճարտարագիտական, իսկ մնացյալը կամ դասական համալսարաններ են կամ այլ պրոֆիլների բուհեր[3]:

«Կյանքի գիտություններ և առողջապահություն» ուղղությամբ 521 բուհ ներառող հրապարակված վարկանիշում 19-ը բժշկական բուհեր են, 1-ը՝ կյանքի գիտությունների, 30-ը՝ տեխնոլոգիական, իսկ մնացյալը դասական համալսարաններ են[4]:

[2] https://www.topuniversities.com/university-rankings/university-subject-rankings/2023/arts-humanities
[3] https://www.topuniversities.com/university-rankings/university-subject-rankings/2023/engineering-technology
[4] https://www.topuniversities.com/university-rankings/university-subject-rankings/2023/life-sciences-medicine

«Բնական գիտություններ» ուղղությամբ 520 բուհ ներառող հրապարակված վարկանիշում 99-ը կրկին տեխնոլոգիական բուհեր են, 30-ը՝ բնական գիտությունների, իսկ մնացյալը կամ դասական համալսարաններ են կամ այլ պրոֆիլների բուհեր[5]:

«Սոցիալական գիտություններ և մենեջմենթ» ուղղությամբ 535 բուհ ներառող հրապարակված վարկանիշում 32-ը տնտեսագիտական կամ մենեջմենթի բուհեր են, 38-ը՝ տեխնոլոգիական, իսկ մնացյալը դասական համալսարաններ են[6]:

Հատկանշական է, որ QS-ը, բացի համալսարանների **առարկայական ուղղությունների** վարկանիշից (Rankings by subject), հրապարակում է նաև «Բիզնես վարչարարություն» մասնագիտությամբ կրթական ծրագրեր իրականացնող բուհերի վարկանիշ (QS Global MBA Rankings)՝ հաշվի առնելով հատկապես միջազգային ուսանողների շրջանում սույն մասնագիտությամբ կրթություն ստանալու մեծ պահանջարկը՝ ի համեմատ այլ մասնագիտությունների: Սույն վարկանիշային աղյուսակում ներառված են 300 բուհերի բիզնես դպրոցներ և մենեջմենթի, բիզնես վարչարարության ուղղվածությամբ մասնագիտացված պրոֆիլային բուհեր[7]:

Գրեթե նույն պատկերն է նաև միջազգային բուհերի վարկանշավորմամբ մասնագիտացած մյուս կազմակերպության՝ **Times Higher Education-ի** 2023 թվականի վարկանիշային աղյուսակում[8] (World Wniversity Rankings-2023), որտեղ ներառված են աշխարհի 2345 համալսարաններ, որոնցից 1799-ը վարկանշային տեղ ունեն (ամենավերջին վարկանշային խումբը 1501+ կատեգորիան է), իսկ 546-ը ներառված են ցանկում, առանց վարկանիշային որևէ տեղի մատնանշման (իբրև

---

[5] https://www.topuniversities.com/university-rankings/university-subject-rankings/2023/natural-sciences
[6] https://www.topuniversities.com/university-rankings/university-subject-rankings/2023/social-sciences-management
[7] https://www.topuniversities.com/university-rankings/mba-rankings/global/2023?page=11
[8] Միակ բացառությունն այս վարկանիշում բժշկական բուհերի ավելի մեծաթիվ լինելն է QS-ի վարկանիշի համեմատ:

հաշվետվություն ներկայացնող բուհեր)[9]: Times Higher Education կազմակերպության World University Rankings 2023 թ. վարկանիշում ներառված և վարկանշային տեղ ունեցող **1799** բուհերից **1398**-ը դիրքավորված են իբրև դասական (բազմապրոֆիլ) համալսարաններ, **288**-ը՝ իբրև տեխնոլոգիական բուհեր (ներառյալ տեխնիկական գիտությունների, կիրառական և բնական գիտությունների և պոլիտեխնիկական բուհերը), 72-ը՝ իբրև բժշկական բուհեր (ներառյալ կյանքի գիտությունների և առողջապահական բուհերը), **19**-ը՝ իբրև տնտեսագիտական կամ մենեջմենթի բուհեր, **13**-ը՝ իբրև գյուղատնտեսական բուհեր, 8-ը դիրքավորված են իբրև կրթական (մանկավարժական) բուհեր և ընդամենը **2**-ը՝ կրկին իբրև արվեստների և հումանիտար գիտությունների բուհեր[10]: Հատկանշական է, որ սա նույնպես չի վկայում այն մասին, որ աշխարհում առկա են ընդամենը այդքան պրոֆիլային բուհեր: Ուղղակի THE-ի մեթոդաբանությամբ՝ իրենց կարողությունների և ճանաչման տանող գործոնների հաշվառմամբ, հարյուրավոր նման բուհերից այս կազմակերպության կողմից հրապարակվող միջազգային վարկանիշում ներառված և միջազգայնորեն տեսանելի են պրոֆիլային ուղղության շեշտադրմամբ հենց այդ քանակությամբ բուհեր:

Times Higher Education կազմակերպությունը ևս վարում է՝ ըստ բարձրագույն կրթության **խոշորացված առարկայական ուղղությունների վարկանիշ, որոնք ի տարբերություն QS-ի 5 ուղղությունների, արդեն 11-ն են՝**

1. Արվեստ և հումանիտար գիտություններ,
2. Համակարգչային գիտություններ,
3. Բիզնես և տնտեսագիտություն,
4. Ճարտարագիտություն,

[9] Թեպետ ընդհանուր վարկանիշում տեղ չունեն, սակայն վարկանիշային տեղեր ունեն ըստ առարկայական ուղղությունների հրապարակված վարկանիշերում:
[10] https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2023/world-ranking#!/length/-1/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/stats:

5. Կրթություն,
6. Բժշկություն և առողջապահություն,
7. Իրավունք,
8. Կյանքի գիտություններ,
9. Սոցիալական գիտություններ,
10. Ֆիզիկական գիտություններ,
11. Հոգեբանություն:

«Արվեստ և հումանիտար գիտություններ» ուղղությամբ 663 բուհ ներառող հրապարակված վարկանիշում հենց այդ ուղղության շեշտադրմամբ կրկին մասնագիտացած են ընդամենը 2-ը: Մնացյալը կամ դասական համալսարաններ են կամ այլ պրոֆիլների բուհեր[11]:

«Համակարգչային գիտություններ» ուղղությամբ 974 բուհ ներառող հրապարակված վարկանիշում 170-ը տեխնոլոգիական բուհեր են, 6-ը՝ տնտեսագիտական, իսկ մնացյալը դասական համալսարաններ[12]:

«Ինժեներիա» ուղղությամբ 1306 բուհ ներառող հրապարակված վարկանիշում 239-ը կրկին տեխնոլոգիական բուհեր են, 7-ը՝ գյուղատնտեսական, 6-ը՝ տնտեսագիտական, 4-ը՝ բժշկական, իսկ մնացյալը դասական համալսարաններ[13]:

«Բիզնես և տնտեսագիտություն» ուղղությամբ 870 բուհ ներառող հրապարակված վարկանիշում 15-ը տնտեսագիտական, բիզնեսի և մենեջմենթի բուհեր են[14], 88-ը՝ տեխնոլոգիական, իսկ մնացյալը դասական համալսարաններ են:

«Կրթություն» ուղղությամբ 665 բուհ ներառող հրապարակված վարկանիշում 2-ը մանկավարժական բուհեր են, 42-ը տեխնոլոգիական, իսկ մնացյալը դասական համալսարաններ են[15]:

---
[11] https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2023/subject-ranking/arts-and-humanities?page=26
[12] https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2023/subject-ranking/computer-science?page=38
[13] https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2023/subject-ranking/engineering-and-it
[14] https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2023/subject-ranking/business-and-economics

«Բժշկություն և առողջապահություն» ուղղությամբ 1001 բուհ ներառող հրապարակված վարկանիշում 72-ը բժշկական համալսարաններ են, 67-ը՝ տեխնոլոգիական, իսկ մնացյալը դասական համալսարաններ են[16]:

Ըստ էության, միջազգային կրթական շուկայում նշանակալի հաջողություն և ճանաչում (միջազգային տեսանելիություն) ունեցող բուհերի դիրքավորման պրակտիկան փաստում է, որ դրանք կրթական ծառայությունների շուկայում հիմնականում դիրքավորվում են կա՛մ որպես դասական (այլ կերպ ասած բազմապրոֆիլ) համալսարաններ, կա՛մ որպես տեխնոլոգիական բուհեր (համալսարաններ և ինստիտուտներ)[17]:

Տվյալ դեպքում, ելնելով ՀՀ բարձրագույն կրթության ռազմավարության՝ միջազգային բուհերին համադրելի և միջազգային վարկանիշերի TOP 500-ում ներառված բուհեր ունենալու հայտարարված նպատակներից, Հայաստանի Հանրապետության բարձրագույն կրթության հայտարարված ուղղություններում ԵՊՀ-ն՝ իբրև դասական համալսարան, առանձնացնելը միանգամայն հասկանալի է, քանի որ ճանաչում ունեցող և վարկանիշերում ներառվող բուհերի շուրջ **84%**-ը դասական համալսարաններ են: Նույն կերպ՝ հասկանալի է նաև տեխնոլոգիական համալսարանի առկայությունը, քանի որ ճանաչում ունեցող և վարկանիշերում ներառվող բուհերի շուրջ **12%**-ը տեխնոլոգիական (նաև բնական գիտությունների ու պոլիտեխնիկական) համալսարաններ և ինստիտուտներ են: Մնացյալ ուղղությունների պարագայում (ինչպես իբրև ուղղություն ձևակերպված և հանրահռչակված, այնպես էլ չձևակերպված) ինչպես կողմ, այնպես էլ դեմ փաստարկները բավականաչափ են: Մանավորապես, ըստ այս պահին հասու

[15] https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2023/subject-ranking/education?page=26
[16] https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2023/subject-ranking/clinical-pre-clinical-health
[17] Իսկ Իրանի, Չինաստանի և Ճապոնիայի պարագայում նաև իբրև բժշկական համալսարաններ: Times Higher Education-2023 վարկանիշում ներառված բոլոր բժշկական համալսարանների շուրջ 60%-ը այս երկրների բուհերն են:

տեղեկությունների, «տնտեսագիտություն և բիզնես վարչարարություն» ուղղությունը նախատեսվում է կենտրոնացնել ԵՊՀ կազմում՝ որպես ավտոնոմ ինստիտուտ, թեպետ նույն այս ենթադրության համատեքստում «տնտեսագիտություն և բիզնես վարչարարություն» ուղղությունը կարող է իբրև ավտոնոմ ինստիտուտ ներառվել նաև տեխնոլոգիական համալսարանի կազմում (քանի որ բոլոր տեխնոլոգիական համալսարաններն էլ իրականացնում են տվյալ ոլորտի կրթական ծրագրեր):

Չնայած նրան, որ ոլորտային այլ բուհերի շարքում (բժշկական, կրթական, արվեստների և սպայական) «տնտեսագիտության և կառավարման» (կամ «բիզնես վարչարարության») ուղղությամբ մասնագիտացված բուհ չի նախանշվել[18], սակայն անհրաժեշտ է նշել, որ հետևելով ուղղությունների առանձնացման որդեգրած մոտեցմանը, բժշկական համալսարան ունենալու կարիք նույնպես չկա, քանի որ QS-ի և Times Higher Education-ի վարկանիշերում ներառված դասական համալսարանների և տեխնոլոգիական բուհերի ճնշող մեծամասնությունը իրականացնում են նաև բժշկական կրթական ծրագրեր[19], ընդ որում, ավելի առաջատար դիրքեր ունեն, քան հենց բժշկական բուհերը: Նույն տրամաբանությամբ վիճարկելի են նաև կրթական և արվեստների ուղղությունների կենտրոնացումը համապատասխան պրոֆիլային բուհերում, քանի որ այս բնագավառի կրթական ծրագրերը կարելի է ասել իրականացվում են բացառապես դասական համալսարանների կողմից:

Վերոշարադրյալի համատեքստում տրամաբանական է դառնում խոշորացման ուղղությունների շարքում «Տնտեսագիտություն և բիզնես վարչարարություն» ավելացումը:

«Տնտեսագիտություն և բիզնես վարչարարություն» ուղղությունն այսօր ՀՀ բուհերի դիմորդների շրջանում ամենապահանջված մասնագիտական ուղղություններից է:

---

[18] Թերևս որևէ բուհի կազմում բիզնես դպրոցի կարգավիճակով ուղղության ամրագրման համատեքստում:
[19] Ունեն բժշկական կամ առողջապահական դպրոցներ:

2021-2022 ուսումնական տարվա դրությամբ ՀՀ բարձրագույն կրթության առաջին աստիճանում (**բակալավր**) սովորող 68874 ուսանողներից **13353**-ը սովորել են բարձրագույն կրթության «տնտեսագիտություն»[20] և «գործարար վարչարարություն» մասնագիտություններով, ինչը կազմել է բոլոր սովորողների **19%**-ը: Այս մասնագիտություններով ընդունվել են **3271** ուսանողներ, ինչը կազմել է բոլոր ընդունվողների (17208) շուրջ **19%**-ը:

2022-2023 ուսումնական տարվա դրությամբ ՀՀ բարձրագույն կրթության առաջին աստիճանում (**բակալավր**) սովորող 71732 ուսանողներից **14641**-ը սովորել են բարձրագույն կրթության «տնտեսագիտություն» և «գործարար վարչարարություն» մասնագիտություններով, ինչը կազմել է բոլոր սովորողների **20%**-ը: Այս մասնագիտություններով ընդունվել են **3527** ուսանողներ, ինչը կազմել է բոլոր ընդունվողների (16536) շուրջ **21%**-ը[21]:

2021-2022 ուսումնական տարվա դրությամբ բարձրագույն կրթության երկրորդ աստիճանում (**մագիստրոս**) սովորող 9729 ուսանողներից **2700**-ը սովորել են բարձրագույն կրթության «տնտեսագիտություն»[22] և «գործարար վարչարարություն» մասնագիտություններով, ինչը կազմել է բոլոր սովորողների **28%**-ը: Այս մասնագիտություններով ընդունվել են **1280** ուսանողներ, ինչը կազմել է բոլոր ընդունվողների (4857) շուրջ **26%**-ը[23]:

---

[20] Ներառված է բարձրագույն կրթության **սոցիալական և վարքաբանական գիտություններ բնագավառում,** որը բացի տնտեսագիտությունից ներառում է նաև հետևյալ մասնագիտությունները՝ «Քաղաքագիտություն», «Հոգեբանություն», «Սոցիոլոգիա», «Մշակութաբանություն», «Միջազգային հարաբերություններ», «Ագրոէկոնոմիկա», «Եվրոպագիտություն» և «Հասարակայնության հետ կապեր»: **2017-2023 թթ** ընդունելության արդյունքները փաստում են, որ այս բնագավառի առաջատար մասնագիտությունը «Տնտեսագիտությունն է» (**ընդունվողների 25-30%-ը**), որին հաջորդում են «Հոգեբանություն» (**ընդունվողների 18-22%-ը**), «Միջազգային հարաբերություններ» (**ընդունվողների 14-18%-ը**), «Քաղաքագիտություն» (**ընդունվողների 8-12%-ը**) և «Հասարակայնության հետ կապեր» (**ընդունվողների 6-9%-ը**) մասնագիտությունները:

[21] Մանրամասն տե՛ս **N 1 հավելվածում:**

[22] Ներառված է սոցիալական և վարքաբանական գիտություններ խմբում:

[23] Մանրամասն տե՛ս **N 2 հավելվածում:**

2022-2023 ուսումնական տարվա դրությամբ բարձրագույն կրթության երկրորդ աստիճանում (**մագիստրոս**) սովորող 7781 ուսանողներից **1899**-ը սովորել են բարձրագույն կրթության «տնտեսագիտություն» և «գործարար վարչարարություն» մասնագիտություններով, ինչը կազմել է բոլոր սովորողների **25%**-ը: Այս մասնագիտություններով ընդունվել են **959** ուսանողներ, ինչը կազմել է բոլոր ընդունվողների (4063) շուրջ **24%**-ը[24]:

Հատկանշական է, որ 2022-2023 ուսումնական տարում նվազել են բոլոր մասնագիտությունների ընդունելության ցուցանիշները, ինչը պայմանավորված է եղել տվյալ ուսումնական տարում բակալավրի կրթական ծրագրի շրջանավարտների փոքրաթիվությամբ:

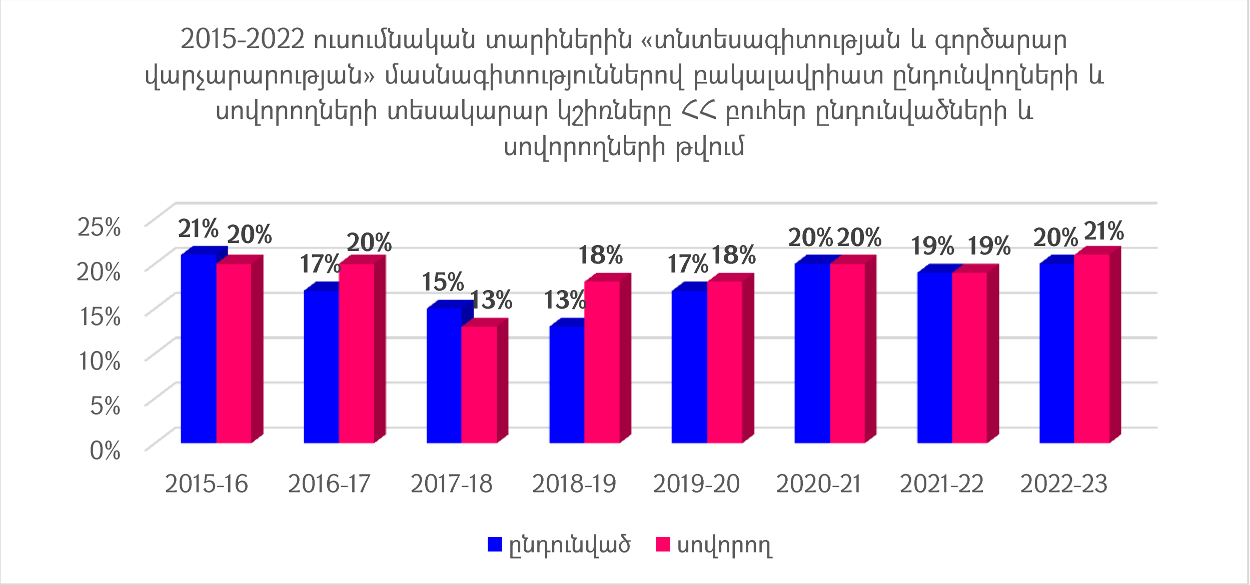

[24] Մանրամասն տե՛ս **N 2 հավելվածում:**

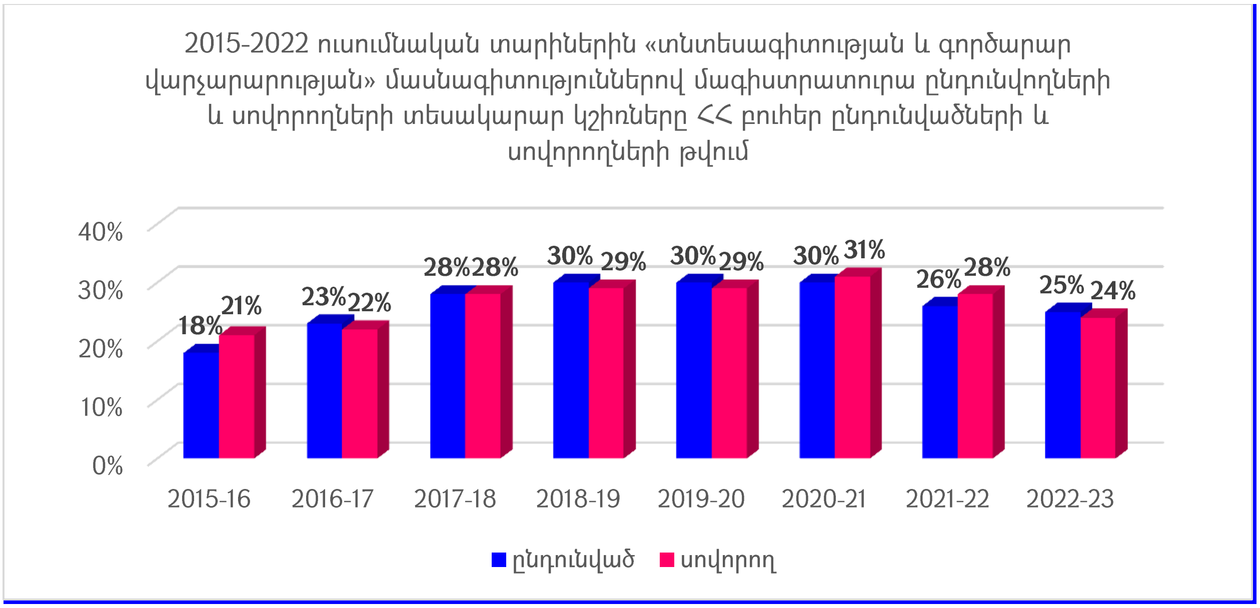

2015-2022 թթ. ՀՀ բարձրագույն կրթության առաջին աստիճանում (բակալավր) ընդունվողների և սովորողների միջինում **20%**-ը ընդունվել կամ սովորել են հենց «տնտեսագիտության և գործարար վարչարարության» մասնագիտություններով[25]: Ընդ որում, 2023 թ. վիճակագրության ընդգրկմամբ, այդ թիվը միջինում կազմում է ավելի քան 20%[26] կամ բակալավրի կրթական ծրագիր ընդունվողների և սովորողների 1/5-ը: Մասնավորապես՝ 2023-2024 ուսումնական տարվում առկա ուսուցման կրթաձևի ընդունելության 2 փուլերի արդյունքներով ՀՀ բուհեր ընդունված 10045 ուսանողներից 1891-ը կամ բոլորի 19%-ը ընդունվել են «տնտեսագիտության և գործարար վարչարարության» մասնագիտություններով: Ընդ որում, այս ուղղությամբ ընդունվողների 90%-ը (1701 ուսանող) ընդունվել են հենց առաջին փուլում, իսկ 10%-ը՝ թափուր տեղերի 2-րդ փուլի մրցույթի արդյունքում: Իսկ արդեն ՀՀ բարձրագույն կրթության երկրորդ աստիճանում (մագիստրոս) 2015-2022 թթ. ընդունվողների և

[25] Մանրամասն տե՛ս **N 3 հավելվածում:**

[26] ՀՀ վիճակագրական կոմիտեի հրապարակած վիճակագրությունն ավարտվում է 2022-2023 ուսումնական տարով (2022 թ. ընդունելության արդյունքներով): 2023 թ. ընդունելության արդյունքներով այս մասնագիտությունների տեսակարար կշիռն էապես աճել է (անգամ միայն ՀՊՏՀ ՊՈԱԿ ընդունելության արդյունքների հաշվառմամբ):

սովորողների միջինում 26%-ը ընդունվել կամ սովորել են հենց «տնտեսագիտության և գործարար վարչարարության» մասնագիտություններով[27]:

Ընդհանուր առմամբ, 2015-2022 թթ. ՀՀ բարձրագույն կրթության երկու աստիճաններում (**բակալավր և մագիստրոս**) սովորողների և ընդունվողների շուրջ **20%-ը** բաժին է ընկնում «տնտեսագիտության և գործարար վարչարարության» մասնագիտություններին: Իսկ 2023 թ. վիճակագրության ընդգրկմամբ այդ թիվը միջինում կազմում է ավելի քան 23%:

Կարևոր է նշել, որ ի տարբերություն բարձրագույն կրթության մյուս առավել պահանջարկված ոլորտների (օրինակ՝ առողջապահության և իրավագիտության)՝ «տնտեսագիտության և գործարար վարչարարության», ինչպես նաև «ՏՀՏ», «կրթության» և «բնասիրական գիտությունների» մասնագիտություններով ընդունվողների և սովորողների ավելի քան 80%-ը նախապատվությունը տալիս են պետական բուհերին:

Մասնավորապես, եթե իրավագիտություն մասնագիտությամբ պետական բուհերի բակալավրի ծրագրում սովորել են տվյալ մասնագիտությամբ սովորողների շուրջ 57%-ը, իսկ առողջապահության ոլորտում՝ շուրջ 53%-ը, ապա «տնտեսագիտության և գործարար վարչարարության» մասնագիտությունների դեպքում պետական բուհերում սովորել են 80%-ը:

Նույն պատկերն է նաև մագիստրոսի կրթական ծրագրի պարագայում: «Տնտեսագիտության և գործարար վարչարարության» մասնագիտությունների դեպքում պետական բուհերում սովորել են բոլորի 90%-ը, իսկ իրավագիտություն և առողջապահական մասնագիտությունների գծով այս ցուցանիշը կազմել է համապատասխանաբար 77% և 79%:

[27] Մանրամասն տե՛ս **N 4 հավելվածում:**

Եվս մեկ կարևոր հանգամանք է այն, որ ի տարբերություն բարձրագույն կրթության այլ մասնագիտական բնագավառների՝ «տնտեսագիտության և գործարար վարչարարության» մասնագիտությունների դեպքում ավարտողներ-ընդունվողներ հարաբերակցությունը պրոֆիցիտային է, ինչը երկարաժամկետում ավելի լուրջ երաշխիքներ է պարունակում առ այն, որ այս մասնագիտություններով սովորողների տեսակարար կշիռը բոլոր սովորողների թվում գնալով մեծանալու է:

Ընդ որում, հատկանշական է, որ «տնտեսագիտության և գործարար վարչարարության» մասնագիտություններով ընդունվողների և սովորողների մեծ և հետևողականորեն աճող տեսակարար կշիռը ներհատուկ չէ բացառապես ՀՀ բուհական համակարգին. այն գլոբալ տրենդ է: ՏՀԶԿ բարձրագույն կրթության ոլորտի չափումները ևս փաստում են, որ ՀՀ ցուցանիշները մոտ են ինչպես ՏՀԶԿ, այնպես էլ G-20-ի երկրների բարձրագույն կրթության ոլորտի միտումներին[28]:

Կարևոր է նաև, որ բարձրագույն կրթության երկու աստիճաններում էլ բոլոր խոշորացված մասնագիտությունների թվում «գործարար վարչարարության» մասնագիտությունների և «տնտեսագիտություն» մասնագիտության առաջատար դիրքը պայմանավորված է այս մասնագիտությունների՝ աշխատաշուկայում առավել բարձր պահանջարկվածությամբ, ինչը փաստվում է ինչպես ՀՊՏՀ «Ամբերդ» հետազոտական կենտրոնի, այնպես էլ մի շարք այլ կազմակերպությունների՝ աշխատաշուկայի մշտադիտարկումների և հետազոտությունների արդյունքներով:

[28]https://data.oecd.org/students/tertiary-graduates-by-field.htm?fbclid=IwAR2Qr9_lPtRs74yYzTD5hNqt2QwBWdcMb5CrR5mREjKoNiZhGHwx0kAc6HA#indicator-chart
Բարձրագույն կրթության 2020 թ. ՏՀԶԿ երկրների շրջանավարտների տեսակարար կշիռներն ըստ բարձրագույն կրթության բնագավառների տե՛ս **N 5 հավելվածում:**

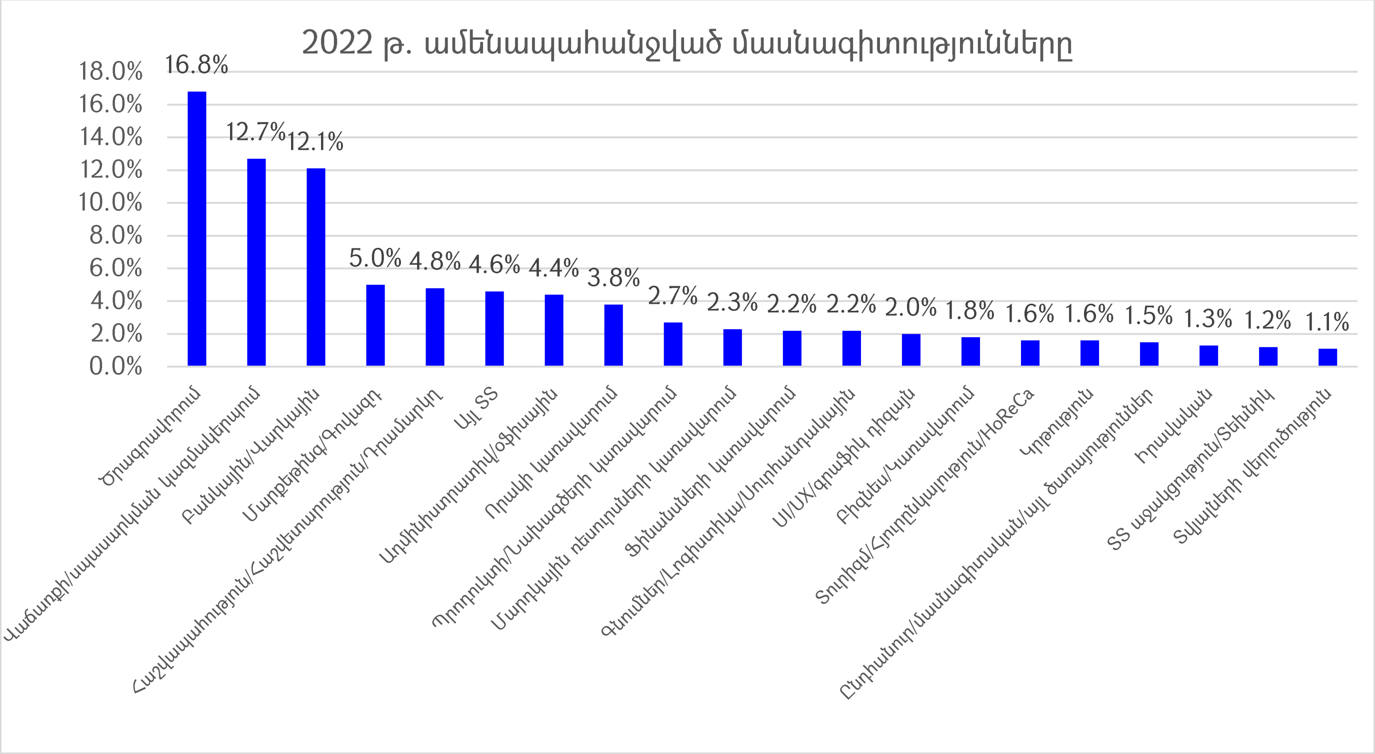

Աղբյուրը՝ staff.am

Staff.am գործակալության իրականացված աշխատաշուկայի վերլուծության ամփոփ արդյունքներից պարզ է դառնում, որ ՀՀ աշխատաշուկայում ամենապահանջվածը «գործարար վարչարարության» և «տնտեսագիտություն» մասնագիտության կրողներն են (աշխատանքի առաջարկի շուրջ 46%-ը)[29]: Միևնույն ժամանակ, հարկ է նշել, որ staff.am-ի կողմից 2021 թ. հրապարակված համանման վերլուծության համեմատությամբ՝ 2022 թ. առաջին անգամ գրանցվել է ՏՏ ոլորտի աշխատանքների պահանջարկի նվազում, սակայն ի տարբերություն ՏՏ ոլորտի, զգալի աճ է գրանցել ֆինանսաբանկային ոլորտում աշխատանքի առաջարկը: Մասնավորապես՝ եթե նախորդ տարվա արդյունքներով բոլոր աշխատանքների 6.5%-ն էին կազմում նշված ոլորտի հաստիքները, ապա 2022 թ. այս ոլորտում

[29] Վաճառքի մասնագետները, մարքեթինգի և գովազդի մասնագետները, բանկային, վարկային գործի մասնագետները, հաշվապահները, նախագծերի կառավարիչները, ֆինանսական կառավարիչները, մարդկային ռեսուրսների կառավարման մասնագետները, գնումների և լոգիստիկայի մասնագետները, բիզնեսի կառավարիչները:

աշխատանքի առաջարկը գրանցել է 12.1% տեսակարար կշիռ, որը համարյա կրկնապատիկ մեծ է նախորդ հրապարակման արդյունքից: Նշենք, որ ֆինանսական ոլորտի մասնագիտությունները ներառված են ՀՀ բարձրագույն մասնագիտական կրթության «Գործարարություն և վարչարարություն» մասնագիտությունների ցանկում. բացի այդ, դրան հաջորդող ամենապահանջված՝ չորրորդ և հինգերորդ հորիզոնականներում գտնվող մասնագիտությունները կրկին ընդգրկված են վերոնշված մասնագիտությունների ցանկում: Ըստ այդմ՝ պարզ է դառնում, որ ինչպես 2021 թ., այնպես էլ 2022 թ. ամենապահանջված 20 մասնագիտությունների շարքում առավել բարձր հորիզոնականներ են զբաղեցրել «Գործարարություն և վարչարարություն» մասնագիտությունների ցանկում ընդգրկված մասնագիտությունները:

Ընդ որում, գործարար վարչարարության մասնագիտությունների՝ աշխատաշուկայում մեծ պահանջարկը իր ազդեցությունն է թողնում նաև ուսանողների՝ աշխատաշուկայում արագ ինքնաիրացման հնարավորության վրա, ինչը բնականաբար մեծ ազդեցություն ունի ցանկացած կրթական ծրագրի ավարտից հետո դրա շրջանավարտների շրջանում դրական կամ բացասական արձագանքի ձևավորման վրա: Մասնավորապես՝ ՀՊՏՀ-ում 2021 թվականից ներդրված է փորձառությունը կրթական ծրագրի վերջնարդյունքներին համապատասխանող աշխատանքով փոխարինելու և աշխատատեղն իբրև փորձառության վայր դիտարկելու կառուցակարգ[30]: Կառուցակարգի ներդրումից հետո վարվող վիճակագրությունը փաստում է, որ բակալավրի կրթական ծրագրերի 4-րդ կուրսի

[30] Այսինքն՝ եթե «Շուկայագիտություն (մարքեթինգ) (ըստ ոլորտի)» կամ «Ֆինանսներ (ըստ ոլորտի)», կամ «Հաշվապահական հաշվառում և հարկում (ըստ ոլորտի)» կրթական ծրագրերի 4-րդ կուրսի ուսանողները տվյալ պահին մասնավոր հատվածի ընկերություններում զբաղեցնում են իրենց մասնագիտությունների շրջանակում որևէ հաստիք (օրինակ՝ շուկայի զարգացման մասնագետ, SMM մասնագետ, գովազդային գործակալ, մարքեթոլոգ, կրտսեր հաշվապահ, հաշվապահ, վարկային մասնագետ, ավանդային մասնագետ, բանկային գործի մասնագետ և այլն), ապա նրանց թույլատրվում է իրենց փորձառությունն՝ ըստ փորձառության հաստատված ծրագրի իրականացնել հենց տվյալ կազմակերպություններում:

ուսանողների 55%-ը և մագիստրոսի կրթական ծրագրերի 2-րդ կուրսի ուսանողների 90%-ը ուսումնառության ավարտին արդեն իսկ աշխատում են իրենց մասնագիտությամբ:

Այս համատեքստում կարևոր ենք համարում նշել, որ ՀՀ բարձրագույն մասնագիտական կրթության «Տնտեսագիտություն» և «Գործարարություն և վարչարարություն» մասնագիտությունների գծով կադրերի պատրաստման առումով առանցքային բուհը **Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանն է**, որն ընդունելության և սովորողների ցուցանիշներով այս ոլորտի բացարձակ առաջատարն է:

Մասնավորապես՝ առկա կրթաձևով **«Տնտեսագիտություն»** մասնագիտությամբ ՀՊՏՀ և վերջինիս Գյումրու մասնաճյուղ յուրաքանչյուր ուսումնական տարի ընդունվում են 200 ուսանողներ, ՀԱՊՀ և մասնաճյուղեր՝ 100-190, ԵՊՀ և մասնաճյուղ՝ 65, այլ բուհեր՝ շուրջ 25: «**Կառավարում**» մասնագիտությամբ ՀՊՏՀ և դրա Գյումրու մասնաճյուղ յուրաքանչյուր ուսումնական տարի ընդունվում են 240 ուսանողներ, ԵՊՀ և մասնաճյուղ՝ 70, ՀԱՊՀ և մասնաճյուղեր՝ 40-50, Հայ-ռուսական համալսարան՝ 40, այլ բուհեր՝ շուրջ 45: «**Շուկայագիտություն**» մասնագիտությամբ ՀՊՏՀ և դրա Գյումրու մասնաճյուղ յուրաքանչյուր ուսումնական տարի ընդունվում են 170 ուսանողներ, այլ համալսարաններ այս կրթական ծրագիրը չեն իրականացնում: «**Հաշվապահական հաշվառում և հարկում**» մասնագիտությամբ ՀՊՏՀ և դրա Գյումրու մասնաճյուղ յուրաքանչյուր ուսումնական տարի ընդունվում են 220 ուսանողներ, այլ բուհեր՝ շուրջ 40: «**Ֆինանսներ**» մասնագիտությամբ ՀՊՏՀ-ում և դրա Գյումրու մասնաճյուղում յուրաքանչյուր ուսումնական տարի ընդունվում են 240 ուսանողներ, ՀԱՊՀ-ում և մասնաճյուղերում՝ 20-40, ԵՊՀ և մասնաճյուղեր՝ 100: Հայ-ռուսական համալսարան՝ 20-30, այլ բուհեր՝ շուրջ 50:

Ստացվում է, որ «Տնտեսագիտություն» և «Գործարարություն և վարչարարություն» մասնագիտությունների գծով ՀՊՏՀ և դրա Գյումրու մասնաճյուղ յուրաքանչյուր ուսումնական տարի ընդունվում են միջինում **1070** ուսանող, ԵՊՀ և մասնաճյուղ՝ **235**, ՀԱՊՀ և մասնաճյուղեր՝ **190-220**, այլ բուհեր՝ շուրջ **220-230**:

Միևնույն ժամանակ, 2023-2024 ուսումնական տարում «Տնտեսագիտություն» և «Գործարարություն և վարչարարություն» մասնագիտությունների գծով ընդունելության 57%-ը (1094 ուսանող) բաժին է ընկել ՀՊՏՀ-ին (ընդունելության 1-ին փուլով[31]), 11%-ը՝ ԵՊՀ-ին (ընդունելության 1-ին փուլով[32]), իսկ 32%-ը այլ բուհերին (ընդունելության 2 փուլերով)[33]:

Ընդ որում, ՀՊՏՀ առաջատար դիրքի մասին են փաստում ոչ միայն «Տնտեսագիտություն» և «Գործարարություն և վարչարարություն» մասնագիտությունների գծով ՀՀ բոլոր մյուս բուհերին միասին վերցրած **շուրջ 1,6 անգամ գերազանցող** ընդունելության ցուցանիշները, այլև ՀՀ բուհերի թվում ՀՊՏՀ ընդունելության տեսակարար կշիռն ու առկա կրթաձևի **TOP 10** ամենապահանջարկված մասնագիտությունների մեջ կայուն 5 մասնագիտություն ունենալու փաստը:

Մասնավորապես՝ 2023-2024 ուսումնական տարում ՀՀ-ում ամենապահանջված 10 մասնագիտություններից **5-ը**, 5 ամենապահանջվածից **3-ը**, իսկ 3 ամենապահանջվածից **2-ը** ՀՊՏՀ մասնագիտություններն են՝

1. ԵՊԲՀ Բուժական գործ՝ 662 դիմորդ,
2. ***ՀՊՏՀ Կառավարում՝ 327 դիմորդ,***
3. ***ՀՊՏՀ Ֆինանսներ՝ 325 դիմորդ,***
4. ԵՊՀ Իրավագիտություն՝ 303 դիմորդ,

[31] Թափուր տեղեր չեն եղել:
[32] Թափուր տեղեր չեն եղել:
[33] 22%-ը՝ 1-ին փուլով, իսկ 10%-ը՝ 2-րդ փուլով:

5. ***ՀՊՏՀ Տնտեսագիտություն՝ 276 դիմորդ***
6. ՃՇՀԱՀ Ճարտարապետություն՝ 270 դիմորդ,
7. ***ՀՊՏՀ Հաշվապահական հաշվառում՝ 267 դիմորդ,***
8. ԵՊԲՀ Ստոմատոլոգիա՝ 264 դիմորդ,
9. ***ՀՊՏՀ Շուկայագիտություն՝ 255 դիմորդ,***
10. ԵՊՀ Կիրառական մաթեմատիկա՝ 254 դիմորդ:

Ընդ որում, սա պատահական ձևավորված արդյունք չէ, այլ օրինաչափ երևույթ: Նույն կերպ՝ 2022-2023 ուսումնական տարում ՀՀ-ում ամենապահանջված 10 մասնագիտություններից 5-ը, 5 ամենապահանջվածից 2-ը և 3 ամենապահանջվածից 1-ը ՀՊՏՀ մասնագիտություններն են՝

1. ԵՊԲՀ Բուժական գործ՝ 671 դիմորդ,
2. ԵՊՀ Ինֆորմատիկա և կիրառական մաթեմատիկա՝ 300 դիմորդ,
3. ***ՀՊՏՀ Կառավարում՝ 295 դիմորդ,***
4. ԵՊՀ Իրավագիտություն՝ 281 դիմորդ,
5. ***ՀՊՏՀ Ֆինանսներ՝ 276 դիմորդ,***
6. ԲՊՀ՝ Սերվիս՝ 244 դիմորդ,
7. ***ՀՊՏՀ Տնտեսագիտություն՝ 236 դիմորդ,***
8. ***ՀՊՏՀ Հաշվապահական հաշվառում՝ 236 դիմորդ,***
9. ՃՇՀԱՀ Ճարտարապետություն՝ 229 դիմորդ,
10. ***ՀՊՏՀ Շուկայագիտություն՝ 227 դիմորդ,***
11. ԵՊԲՀ Ստոմատոլոգիա՝ 225 դիմորդ:

Առհասարակ, սկսած 2020 թվականից, երբ Հայաստանի Հանրապետության բարձրագույն ուսումնական հաստատություններ ընդունելության գործընթացում ներդրվեց «մեկ բուհ մեկ մասնագիտություն» սկզբունքը և միևնույն մասնագիտության ընդունելության համար սահմանվեց քննությունների միասնականացված համակարգ,

«ՀՊՏՀ» ՊՈԱԿ-ը, շնորհիվ հենց «տնտեսագիտության և գործարար վարչարարության» բնագավառում մասնագիտացման և այդ բնագավառում որակյալ կրթական ծրագրեր իրականացնողի իմիջի՝ **ինչպես դիմորդների, այնպես էլ ընդունելության ցուցանիշներով ՀՀ 2-րդ բուհն է**՝ Երևանի պետական համալսարանից հետո: Մասնավորապես՝ 2023-2024 ուսումնական տարում ընդունելության 2 փուլերի արդյունքներով ՀՊՏՀ և դրա Գյումրու մասնաճյուղ են ընդունվել 1307 ուսանողներ կամ բոլոր ընդունված ուսանողների 13%-ը[34]: Հայտարարված կրթական տեղերի համալրվածության ցուցանիշը ՀՊՏՀ-ում կազմել է 99% (ՀՀ բոլոր բուհերի համալրվածության 55% միջին ցուցանիշի պայմաններում): ՀՊՏՀ-ն ընդունելության բացարձակ թվով և ընդունվողների մեջ ունեցած տեսակարար կշռով կրկին Հայաստանի Հանրապետության 2-րդ համալսարանն է: Նույն կերպ՝ կրթական տեղերի համալրվածության ցուցանիշով և թափուր տեղերում նվազագույն տեսակարար կշռով ՀՊՏՀ-ն կրկին Հայաստանի Հանրապետության 2-րդ համալսարանն է:

Ընդ որում, ինչպես Երևանի պետական համալսարանն ու Հայաստանի ազգային պոլիտեխնիկական համալսարանն են 2-րդ և 3-րդ տեղերում ՀՊՏՀ մասնագիտացման ուղղության մեջ, այնպես էլ ՀՊՏՀ-ն է նույն հորիզոնականներում՝ այս բուհերի ավանդական մասնագիտական ուղղություններում: Մասնավորապես՝ մաթեմատիկա և վիճակագրության ուղղության մեջ ՀՊՏՀ-ն զիջում է միայն Երևանի պետական համալսարանին, իսկ տեղեկատվական համակարգեր մասնագիտության բնագավառում՝ ԵՊՀ-ին և ՀԱՊՀ-ին:

ՀՀ բարձրագույն կրթության ոլորտում հայտարարվելիք բուհական ուղղությունների թվում «Տնտեսագիտություն և «Գործարարություն և վարչարարություն» ուղղության ներառման օգտին են ակնհայտորեն վկայում ինչպես

---

[34] 1182-ը ՀՊՏՀ և 125-ը ՀՊՏՀ Գյումրու մասնաճյուղ:

միջազգային վարկանիշերում տեղ զբաղեցնելու պոտենցիալ հնարավորությունը՝ ի համեմատ մի շարք այլ, արդեն հայտարարված, ուղղությունների, այնպես էլ ՀՀ աշխատաշուկայում այս ուղղությունների պահանջարկի գերակայությունն ու այս ուղղությամբ ՀՀ բուհեր ու մասնավորապես ՀՊՏՀ ընդունվողների ու սովորողների ցուցանիշների համեմատությունը այլ բուհերի և հայտարարվող ուղղությունների համանման ցուցանիշների հետ:

Այս պարագայում, օրինակ՝ եթե «Տնտեսագիտություն ու «Գործարարություն և վարչարարություն» ուղղությամբ այլ բուհերում իրականացվող կրթական ծրագրերը *(ԵՊՀ տնտեսագիտության և կառավարման ֆակուլտետ, ՀԱՊՀ «տնտեսագիտություն» և «կառավարում» կրթական ծրագրերը, ՀԱԱՀ «ագրոբիզնես» կրթական ծրագիրը, ՀՀ ՊԿԱ-ն և ՀՀ ԳԱԱ գիտակրթական միջազգային կենտրոնի «շուկայագիտություն», «կառավարում», «հանրային կառավարում», «գործարար վարչարարություն», «ֆինանսներ դրամաշրջանառություն և վարկ» և «մաքսային վարչարարություն» կրթական ծրագրերը*) համախմբվեն այս ուղղության պրոֆիլային բուհում՝ ՀՊՏՀ-ում, ապա այն, ինչպես դիմորդների, այնպես էլ սովորողների թվով կգերազանցի ՀՀ բոլոր պետական բուհերին՝ ներառյալ ԵՊՀ-ին:

Հակառակ դեպքում, եթե ՀՊՏՀ-ն իբրև ինքնավար բիզնես դպրոց միավորվի ՀՀ որևէ այլ բուհի (օրինակ՝ ԵՊՀ-ի կամ Տեխնոլոգիական համալսարանի հետ), ապա տվյալ միավորված բուհը կրթական ծառայությունների շուկայում այն աստիճան տիրապետող մրցակցային գերակայություն կստանա ՀՀ այլ բուհերի համեմատ, որ կառաջանան էական ռիսկեր մյուս միավորված բուհերի համալրման առումով: Մասնավորապես, եթե ՀՊՏՀ-ն բիզնես դպրոցի կարգավիճակով միավորվի ԵՊՀ-ին, որին բնականաբար պետք է միավորվեն նաև այլ բուհերի «տնտեսագիտության և գործարար վարչարարության» մասնագիտությունների կրթական ծրագրերը, ապա ԵՊՀ ուսանողների թիվը, ներկա թվի համեմատ, կկրկնապատկվի և 2-2,5 անգամ

կգերազանցի ՀՀ միավորված բուհերից չափով երկրորդ բուհին (ըստ ամենայնի՝ տեխնոլոգիական համալսարանին): Նույն կերպ, եթե ՀՊՏՀ-ն բիզնես դպրոցի կարգավիճակով միավորվի նոր ձևավորվող տեխնոլոգիական համալսարանին, որին բնականաբար պետք է միավորվեն նաև այլ բուհերի «տնտեսագիտության և գործարար վարչարարության» մասնագիտությունների կրթական ծրագրերը, ապա Տեխնոլոգիական համալսարանը ուսանողների թվով 2 անգամ կգերազանցի ԵՊՀ-ին: Ընդ որում, 2 դեպքերում էլ բիզնես դպրոցը՝ ուսանողների թվով, կգերազանցի և՛ ԵՊՀ-ի մյուս ֆակուլտետներին (միասին վերցրած), և՛ Տեխնոլոգիական համալսարանի մյուս ֆակուլտետներին (միասին վերցրած): Այս սցենարը խնդիրներ է առաջացնում ինչպես բուհական համակարգում 1 բուհի անհամեմատ մեծ մրցակցային առավելություններ ստանալու տեսանկյունից, այնպես էլ միավորված բուհում կառավարման արդյունավետության տեսանկյունից:

Նշյալ սցենարը նաև միավորվող բուհերում աշխատանքի վարձատրության անհամաչափությունների համահարթեցման էական խնդիրներ է առաջադրելու: Մասնավորապես՝ ՀՊՏՀ ակադեմիական կազմի միջին ամսական անվանական աշխատավարձը կազմում է 420,890 դրամ, ինչը շուրջ 2,9 անգամ գերազանցում է կրթության ոլորտում հունիս ամսվա ընթացքում արձանագրված միջին անվանական ամսական աշխատավարձի ցուցանիշը (143,701 դրամ) և 1,6 անգամ՝ ՀՀ-ում հունիս ամսվա ընթացքում արձանագրված միջին անվանական ամսական աշխատավարձի ցուցանիշը (267,691 դրամ): Նույն կերպ՝ ՀՊՏՀ գիտական կազմի (հետազոտողներ, փորձագետներ, լաբորատորիաների գիտաշխատողներ) միջին ամսական անվանական աշխատավարձը կազմում է 392,900 դրամ, ինչը շուրջ 1,7 անգամ գերազանցում է գիտական հետազոտությունների և մշակումների ոլորտում հունիս ամսվա ընթացքում արձանագրված միջին անվանական ամսական աշխատավարձի ցուցանիշը (231,470 դրամ), շուրջ 1,9 անգամ գերազանցում է այս ոլորտի պետական

կազմակերպություններում արձանագրված միջին անվանական ամսական աշխատավարձը (207,450 դրամ) և շուրջ 1,5 անգամ՝ ՀՀ-ում հունիս ամսվա ընթացքում արձանագրված միջին անվանական ամսական աշխատավարձի ցուցանիշը (267,691 դրամ)[35]: Առհասարակ, «ՀՊՏՀ» ՊՈԱԿ-ում միջին անվանական ամսական աշխատավարձը տնտեսության 19 հատվածներից զիջում է ընդամենը 3 հատվածում արձանագրված միջին ամսական անվանական աշխատավարձին[36]: Տվյալ տեպքում կա՛մ բիզնես դպրոցի աշխատակիցների աշխատավարձերը պետք է նվազեցվեն, կա՛մ էլ դրանք նույնը թողնվեն ու ԵՊՀ մյուս աշխատակիցներինը բարձրացվեն[37]: Սակայն, եթե ՀՊՏՀ աշխատակիցների պարագայում աշխատանքի վարձատրության տեսանկյունից ոչինչ չի փոխվի, ապա միավորման հետևանքով ԵՊՀ աշխատակիցների և բիզնես դպրոցի աշխատակիցների աշխատավարձերի համահարթեցումն էական ֆինանսական բեռ կդառնա ԵՊՀ-ի համար[38]:

Միևնույն ժամանակ, եթե ՀՊՏՀ-ին չմիավորվեն «Տնտեսագիտություն և «Գործարարության և վարչարարություն» ուղղության բոլոր բուհերի կրթական ծրագրերը, այլ վերջինիս միավորվեն միայն ՀՀ ՊԿԱ-ն, ՀՀ ԳԱԱ տնտեսագիտության ինստիտուտը և ՀՀ ԳԱԱ գիտակրթական կենտրոնի և ՀԱԱՀ՝ «Տնտեսագիտություն և «Գործարարության և վարչարարություն» ուղղության կրթական ծրագրերը, ինչպես նաև միավորվող բուհերի պրոֆիլներից դուրս մնացող «զբոսաշրջություն» և «սերվիս»[39] կրթական ծրագրերը, ապա ՀՊՏՀ-ն կշարունակի չափերով և ընդունելության ցուցանիշներով մնալ ՀՀ 2-րդ բուհը՝ բարձրագույն կրթության

---

[35] Մանրամասն տե՛ս **N 6 հավելվածում**:

[36] Հանքագործական արդյունաբերություն, ՏՀՏ և ֆինանսական հատված:

[37] Հաշվի առնելով նաև միավորումների հանրահռչակված նպատակներից, մեկը որ միավորված բուհերում աշխատավարձը կրկնապատկվելու է:

[38] Ինչը ԵՊՀ հրապարակած տարեկան գործունեության արդյունքների և ֆինանսական հաշվետվությունների վերլուծությամբ կարելի է նշել, որ ներկայիս ֆինանսական մուտքերի և բյուջեի պարագայում էապես անլուծելի խնդիր է:

[39] Որոնցից ոչ մեկ չեն առնչվում բժշկական, արվեստների, ռազմական, կրթական և տեխնոլոգիական համալսարաններին, սակայն էապես առնչվում են գործարարությանը, հատկապես փոքր և միջին ձեռնարկատիրությանը:

«Տնտեսագիտություն և «Գործարարություն և վարչարարություն» ուղղության մեջ՝ առողջ մրցակցություն ծավալելով ԵՊՀ-ի և ՀԱՊՀ-ի, ՀՖՀ-ի, ՀՌՀ-ի և ՀԱՀ-ի համապատասխան կրթական ծրագրերի հետ[40]:

Հատկանշական է, որ «Տնտեսագիտություն» և «Գործարարություն և վարչարարություն» ուղղության՝ այլ ուղղությունների համեմատ ավելի մեծ պահանջարկը, այս ուղղությամբ որակյալ կրթություն կազմակերպելու նպատակով անհրաժեշտ ծախսերի էապես փոքր լինելը (հատկապես բժշկական, բնական գիտությունների և տեխնոլոգիական կրթության ծախսերի համեմատ)[41] ***արդեն իսկ ապահովում են օբյեկտիվ նախադրյալներ*** այս ուղղությամբ բուհ ունենալու և տվյալ բուհի զարգացման համար ՀՀ պետական բյուջեի վրա հավելյալ բեռ չավելացնելու առումով: Ասվածը հիմնավորվում է նաև «ՀՊՏՀ» ՊՈԱԿ՝ ՀՀ այլ բուհերի համեմատ տեխնոլոգիական և ենթակառուցվածքային հագեցվածության ավելի բարձր մակարդակին զուգահեռ համալսարանի տնտեսած ազատ ֆինանսական միջոցների ներկայիս ծավալով և դրա հետևողական աճի դինամիկայով, ինչպես նաև ՀՀ բարձրագույն կրթության ոլորտում ներգրավված սովորողների թվում «ՀՊՏՀ» ՊՈԱԿ տեսակարար կշռով: Ընդ որում, առաջարկվող հայեցակարգի շրջանակներում հնարավոր կլինի նաև ՀՊՏՀ միջոցների և այս ոլորտում կրթության կազմակերպման յուրահատկությունների[42] հաշվին լուծել դրան միավորվող կազմակերպությունների աշխատակիցների աշխատավարձի էական բարձրացման և այս ուղղություններով

---

[40] Նոր մոդելի մրցակցային միջավայրը տե՛ս **N 7 հավելվածում:**

[41] Այս երկու գործոնի գումարային ազդեցությունն այնքան մեծ է, որ ՀՀ գրեթե բոլոր բուհերը (ինչպես առաջատար, այնպես էլ միջին չափերի և փոքր բուհերը) իրենց կրթական ծրագրերի պորտֆելում ներառեն այս ուղղությունը: Ներկայումս այս ուղղությամբ բարձրագույն կրթության երկու աստիճաններում կրթական ծրագրեր են առաջարկում ԵՊՀ-ն, ՀՊՏՀ-ն, ՀԱՊՀ-ն, ՀԱՀ հիմնադրամը, Հայ-ռուսական և Հայ-ֆրանսիական համալսարանները, ՃՇԱՀ-ը, ՀԱԱՀ-ը, բոլոր մարզային և ոչ պետական հավատարմագրված համալսարանները:

[42] Ի նկատի է առնվում ակադեմիական խմբերի, հոսքերի, դասախոսությունների, սեմինար, գործնական և լաբորատոր պարապմունքների նորմատիվների տարբերությունները և ընձեռած հավելյալ հնարավորությունները՝ այլ ուղղությունների համեմատ:

որակյալ հետազոտողների ներգրավման գրավչության մեծացման հանրահռչակված նպատակը:

Այսպիսով՝

1. Տնտեսագիտություն և բիզնես վարչարարություն ոլորտների համալսարանական կլաստերի կամ խոշորացված բուհի առկայության դեպքում ***կամբողջանա պետական բուհերի մասնագիտությունների և գիտության բնագավառների համախումբը***: Այդ համալսարանի ռազմավարական նպատակը կլինի կառուցել տնտեսագիտության, բիզնես վարչարարության և հարակից ոլորտներում շարունակական կրթության արդյունավետ **բազմաստիճան համակարգ՝** սկսած միջին մասնագիտական կրթությունից մինչև հետբուհական կրթություն և հարատև կրթություն:
2. Համալսարանը կոչված կլինի դառնալու **միջազգային հավակնություններով առաջատար համալսարան,** որը կհանդիսանա **հարթակ** կրթության, հետազոտությունների և ձեռներեցության զարգացման համար: Այն կարող է նաև գեներացնել և համախմբել աշխարհի բոլոր երկրների հայության տնտեսագիտական միտքը և ներուժը:
3. Տնտեսագիտության և բիզնես վարչարարության ոլորտի կրթության և հետազոտության կարևոր առանձնահատկություններից մեկը **միջգիտակարգային (միջդիսցիպլինար) բնույթն** է: Ցանկացած բնագավառի գիտելիքների կիրառումը տնտեսության և հասարակության մեջ ունի տնտեսական պատճառներ, արդյունքներ և հետևանքներ: Հետևաբար, տնտեսագիտության և բիզնես վարչարարության ոլորտի

բուհում կարող են մատուցվել նաև միջգիտակարգային կրթական ծրագրեր:

4. Տնտեսագիտության և բիզնես վարչարարության համալսարանի **ուժեղ կողմերից կլինի պրակտիկայի վրա հիմնված կրթությունը**, **տնտեսագիտության տեսությունների, տնտեսական մոդելների և տնտեսական որոշումների հիմնավորման** համար վիճակագրական, տնտեսամաթեմատիկական և տնտեսաչափական մեթոդների, ինչպես նաև տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կիրառումը կրթության և հետազոտությունների մեջ:
5. ՀՀ-ում գործող ընկերությունները, նաև այլ երկրների ընկերությունները՝ համագործակցելով Տնտեսագիտության և բիզնես վարչարարության համալսարանի հետ, կարող են հանդես գալ որպես **պետություն-մասնավոր հատված համագործակցության և ներդրումային հարթակի մասնակիցներ:**
6. Տնտեսագիտության և բիզնես վարչարարության համալսարանի գործունեության հիմքում ընկած կլինեն **կիրառական կրթությունը և գիտական հետազոտությունները**: Սա պայմանավորված է ՀՀ տնտեսության զարգացման գիտելիքահենք տեսլականով և համաշխարհային տնտեսության զարգացման միտումներով՝ նկատի առնելով տնտեսության և աշխատաշուկայի արդի կարիքները և կանխատեսվող հեռանկարները:

Հայաստանի Հանրապետությունում «Տնտեսագիտություն և բիզնես վարչարարություն» ուղղությամբ համալսարան ունենալու հայեցակարգ[43]

I. Միավորվող բուհեր և գիտական կազմակերպություններ

1. «Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարան» պետական ոչ առևտրային կազմակերպություն
2. «Հայաստանի Հանրապետության պետական կառավարման ակադեմիա» պետական ոչ առևտրային կազմակերպություն
3. Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների ազգային ակադեմիայի Մ. Քոթանյանի անվան տնտեսագիտության ինստիտուտ

II. Միավորված բուհերի և գիտական կազմակերպությունների հիման վրա ձևավորվելիք «Տնտեսագիտություն և բիզնես վարչարարություն» ուղղությամբ համալսարանին փոխանցվելիք կրթական ծրագրեր, որոնք ներկայումս սպասարկվում են այլ բուհերի կամ գիտական կազմակերպությունների կողմից

1. **«Հայաստանի ազգային պոլիտեխնիկական համալսարան» հիմնադրամ**
   - Տնտեսագիտություն
   - Կառավարում
   - Լոգիստիկա

2. **«Ճարտարապետության և շինարարության Հայաստանի ազգային համալսարան» հիմնադրամ**
   - Տնտեսագիտություն
   - Լոգիստիկա
   - Զբոսաշրջություն
   - Սերվիս

[43] Կամ Տնտեսագիտության և կառավարման

3. **«Խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարան» հիմնադրամ**
   - Կառավարում

4. **«Վ. Բրյուսովի անվան պետական համալսարան» հիմնադրամ**
   - Հասարակայնության հետ կապեր
   - Սերվիս
   - Զբոսաշրջություն

5. **«Հայաստանի ազգային ագրարային համալսարան» հիմնադրամ**
   - Ագրոպարենային համակարգի էկոնոմիկա
   - Ագրոբիզնես և ֆինանսներ

6. **Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների ազգային ակադեմիայի գիտակրթական միջազգային կենտրոն**
   - Կրթության կառավարում
   - Քաղաքագիտություն
   - Քաղաքական կառավարում և քաղաքական վերլուծություն
   - Շուկայագիտություն (մարքեթինգ)
   - Կառավարում
   - Հանրային կառավարում
   - Հանրային ֆինանսների կառավարում
   - Գործարար վարչարարություն
   - Զբոսաշրջություն
   - Ֆինանսներ, դրամաշրջանառություն և վարկ
   - Մաքսային վարչարարություն

III. «Տնտեսագիտություն և բիզնես վարչարարություն» ուղղությամբ համալսարանի կողմից իրականացվելիք կրթական ծրագրերը՝ ըստ բարձրագույն կրթության ուղղությունների

Բակալավրի կրթական ծրագրեր

N	Դասիչը	Մասնագիտությունը	Դասիչը	Կրթական ծրագիրը
031 Սոցիալական և վարքաբանական գիտություններ				
1.	031101.00.6	Տնտեսագիտություն	031101.01.6	Տնտեսագիտություն
2.	031401.00.6	Սոցիոլոգիա	031401.01.6	Սոցիոլոգիա
3.	031802.00.6	Ագրոէկոնոմիկա	031802.01.6	Ագրոպարենային համակարգի էկոնոմիկա
4.	031804.01.6	Հասարակայնության հետ կապեր	031804.01.6	Հասարակայնության հետ կապեր
5.	031804.01.6	Հասարակայնության հետ կապեր	031804.02.6[44]	Թվային սոցիալական մեդիա և հասարակայնության հետ կապեր
041 Գործարարություն և վարչարարություն				
6.	041101.00.6	Հաշվապահական հաշվառում և հարկում	041101.01.6	Հաշվապահական հաշվառում և հարկում (ըստ ոլորտի)
7.	041201.00.6	Ֆինանսներ	041201.01.6	Ֆինանսներ (ըստ ոլորտի)
8.	041301.00.6	Կառավարում	041301.01.6	Կառավարում (ըստ ոլորտի)
9.	041301.00.6	Կառավարում	041301.02.6	Հանրային կառավարում
10.	041301.00.6	Կառավարում	041301.03.6	Լոգիստիկա
11.	041301.00.6	Կառավարում	041301.04.6	Հանրային քաղաքականություն և կառավարում
12.	041401.00.6	Շուկայագիտություն (մարքեթինգ)	041401.01.6	Շուկայագիտություն (մարքեթինգ) (ըստ ոլորտի)
13.	041801.00.6	Ագրոբիզնես	041801.01.6	Ագրոբիզնես և ֆինանսներ
14.	041801.00.6	Ագրոբիզնես	041801.04.6	Ագրոբիզնես և սննդի արդյունաբերության կառավարում
056 Մաթեմատիկա և վիճակագրություն				
15.	056201.00.6	Վիճակագրություն	056201.02.6	Կիրառական վիճակագրություն և տվյալների գիտություն
16.	056801.00.6	Ֆինանսական մաթեմատիկա	056801.01.6	Ակտուարական և ֆինանսական մաթեմատիկա
061 Տեղեկատվական և հաղորդակցական տեխնոլոգիաներ				
17.	061104.00.6	Տեղեկատվական համակարգեր	061104.01.6	Տեղեկատվական համակարգեր

[44] Առաջարկվում է, իբրև հասարակայնության հետ կապեր մասնագիտության նոր ՄԿԾ:

18.	061104.00.6	Տեղեկատվական համակարգեր	061104.03.6[45]	Բիզնեսի տեղեկատվական համակարգեր
19.	061104.00.6	Տեղեկատվական համակարգեր	061104.04.6[46]	Թվային բիզնես
101 Անհատական ծառայություններ				
20.	101501.00.6	Զբոսաշրջություն	101501.01.6	Զբոսաշրջություն
21.	101501.00.6	Սերվիս	101501.01.6	Սերվիս

Մագիստրոսի կրթական ծրագրեր

N	Դասիչը	Մասնագիտությունը	Դասիչը	Կրթական ծրագիրը
031 Սոցիալական և վարքաբանական գիտություններ				
1.	031101.00.7	Տնտեսագիտություն	031101.02.7	Տնտեսագիտության տեսություն
2.	031101.00.7	Տնտեսագիտություն	031101.04.7	Միջազգային տնտեսական հարաբերություններ
3.	031101.00.7	Տնտեսագիտություն	031101.06.7	Բնօգտագործման տնտեսագիտություն
4.	031101.00.7	Տնտեսագիտություն	031101.13.7	Ձեռնարկատիրական գործունեություն
5.	031101.00.7	Տնտեսագիտություն	031101.15.7	Տնտեսության պետական կարգավորում
6.	031101.00.7	Տնտեսագիտություն	031101.16.7	Մակրոտնտեսական վերլուծություն
7.	031101.00.7	Տնտեսագիտություն	031101.18.7	Տվյալների վերլուծություն (Big data analysis)
8.	031101.00.7	Տնտեսագիտություն	031101.21.7	Նորարարությունների տնտեսագիտություն
9.	031201.00.7	Քաղաքագիտություն	031201.02.7	Քաղաքական կառավարում և քաղաքական վերլուծություն
10.	031201.00.7	Քաղաքագիտություն	031201.05.7	Քաղաքական տեխնոլոգիաներ և մարքեթինգ
11.	031201.00.7	Քաղաքագիտություն	031201.12.7	Քաղաքական ժուռնալիստիկա և PR տեխնոլոգիաներ
12.	031401.00.7	Սոցիոլոգիա	031401.01.7	Սոցիոլոգիա
13.	031802.00.7	Ագրոէկոնոմիկա	031801.04.7	Ագրոպարենային համակարգի էկոնոմիկա
14.	031802.00.7	Ագրոէկոնոմիկա	031802.04.7	Ագրարային մենեջմենթ

[45] Առաջարկվում է, իբրև տեղեկատվական համակարգեր մասնագիտության նոր ՄԿԾ:
[46] Առաջարկվում է, իբրև տեղեկատվական համակարգեր մասնագիտության նոր ՄԿԾ:

15.	031804.01.7	Հասարակայնության հետ կապեր	031804.01.7	Հասարակայնության հետ կապեր և հաղորդակցային տեխնոլոգիաներ
16.	031804.01.7	Հասարակայնության հետ կապեր	031804.02.7[47]	Թվային սոցիալական մեդիա և հասարակայնության հետ կապեր
041 Գործարարություն և վարչարարություն				
17.	041101.00.7	Հաշվապահական հաշվառում և հարկում	041101.01.7	Հաշվապահական հաշվառում և (ըստ ճյուղերի)
18.	041101.00.7	Հաշվապահական հաշվառում և հարկում	041101.03.7	Աուդիտ
19.	041201.00.7	Ֆինանսներ	041201.02.7	Ապահովագրական գործ
20.	041201.00.7	Ֆինանսներ	041201.03.7	Հանրային ֆինանսներ
21.	041201.00.7	Ֆինանսներ	041201.04.7	Կորպորատիվ ֆինանսներ
22.	041201.00.7	Ֆինանսներ	041201.05.7	Արժեթղթերի շուկայի վերլուծություն և կառավարում
23.	041201.00.7	Ֆինանսներ	041201.06.7	Բանկային գործունեության կազմակերպում
24.	041201.00.7	Ֆինանսներ	041201.08.7	Մաքսային վարչարարություն
25.	041301.00.7	Կառավարում	041301.03.7	Պետական կառավարում և տեղական ինքնակառավարում
26.	041301.00.7	Կառավարում	041301.04.7	Գործարար վարչարարություն (կառավարում)
27.	041301.00.7	Կառավարում	041301.11.7	Զբոսաշրջության կառավարում
28.	041301.00.7	Կառավարում	041301.12.7	Հյուրընկալության կառավարում
29.	041301.00.7	Կառավարում	041301.13.7	Նախագծերի կառավարում
30.	041301.00.7	Կառավարում	041301.15.7	Կառավարման տեղեկատվական համակարգեր
31.	041301.00.7	Կառավարում	041301.17.7	Հանրային կառավարում
32.	041301.00.7	Կառավարում	041301.24.7	Հանրային քաղաքականություն
33.	041301.00.7	Կառավարում	041301.26.7	Լոգիստիկա
34.	041301.00.7	Կառավարում	041301.27.7	Մարդկային ռեսուրսների կառավարում
35.	041301.00.7	Կառավարում	041301.28.7	Բուժհաստատությունների կառավարում
36.	041301.00.7	Կառավարում	041301.31.7	Առողջապահության կառավարում և վարչարարություն
37.	041301.00.7	Կառավարում	041301.32.7	Տեղեկատվական տեխնոլոգիաները բիզնեսում

[47] Առաջարկվում է, իբրև հասարակայնության հետ կապեր մասնագիտության նոր ՄԿԾ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԻՏԱՑՈՒՄ • ՓՈՐՁ • ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ

38.	041401.00.7	Շուկայագիտություն (մարքեթինգ)	041401.04.7	Մարքեթինգային հաղորդակցություններ
39.	041401.00.7	Շուկայագիտություն (մարքեթինգ)	041401.07.7	Հանրային ծառայությունների բիզնեսի կազմակերպում և կառավարում
40.	041401.00.7	Շուկայագիտություն (մարքեթինգ)	041401.08.7[48]	Թվային մարքեթինգ
41.	041802.00.7	Բիզնես վարչարարություն	041802.01.7	Բիզնես վարչարարություն
42.	041802.00.7	Բիզնես վարչարարություն	041802.02.7	Բուժհաստատությունների կառավարում
43.	041802.00.7	Բիզնես վարչարարություն	041802.03.7[49]	IT մենեջմենթ
44.	041802.00.7	Բիզնես վարչարարություն	041802.03.7[50]	Թվային բիզնես
056 Մաթեմատիկա և վիճակագրություն				
45.	056201.00.7	Վիճակագրություն	056201.04.7	Կիրառական վիճակագրություն և տվյալների գիտություն
46.	056801.00.7	Ֆինանսական մաթեմատիկա	056801.01.7	Ակտուարական և ֆինանսական մաթեմատիկա
47.	056801.00.7	Ֆինանսական մաթեմատիկա	056801.05.7	Ռիսկերի կառավարում
061 Տեղեկատվական և հաղորդակցական տեխնոլոգիաներ				
48.	061104.00.7	Տեղեկատվական համակարգեր	061104.01.7	Տեղեկատվական համակարգեր
49.	061104.00.7	Տեղեկատվական համակարգեր	061104.06.7[51]	Բիզնեսի տեղեկատվական համակարգեր
101 Անհատական ծառայություններ				
50.	101501.00.7	Զբոսաշրջություն	101501.01.7	Զբոսաշրջություն
51.	101501.00.7	Սերվիս	101501.01.7	Սերվիս

Գիտական խորհրդի նախագահ՝ **Դ. Ռ. Գալոյան**

2023 թ. հոկտեմբերի 31
Երևան

[48] Առաջարկվում է, իբրև մարքեթինգ մասնագիտության նոր ՄԿԾ
[49] Առաջարկվում է, իբրև բիզնես վարչարարություն մասնագիտության նոր ՄԿԾ
[50] Առաջարկվում է, իբրև բիզնես վարչարարություն մասնագիտության նոր ՄԿԾ
[51] Առաջարկվում է, իբրև տեղեկատվական համակարգեր մասնագիտության նոր ՄԿԾ:

Հավելված N 1

2021-2023 ուսումնական տարիներին բարձրագույն կրթության առաջին աստիճանում (բակալավր) ընդունվածների և սովորողների ցուցանիշները՝ ըստ բարձրագույն կրթության խոշորացված բնագավառների[48]

2021-2022 ուսումնական տարի

ԲԿ մասնագիտության բնագավառը	Ընդունվել են	որից՝ պետական բուհեր (%)	Սովորում են	որից՝ պետական բուհեր (%)	Ավարտել են	Ընդունվողների և ավարտողների տարբերություն
Գործարարություն և վարչարարություն[49]	**2743**	**83%**	**11425**	**80%**	**2399**	**344**
Կրթություն	2086	96%	8392	93%	2326	-240
Սոցիալական և վարքաբանական գիտություններ[50]	**2113**	**89%**	**7713**	**89%**	**1943**	**170**
Առողջապահություն	1141	73%	7642	53%	1774	-633
ՏՀՏ	1475	85%	5106	86%	1664	-189
Իրավունք	1151	66%	5083	57%	938	213
Բանասիրական գիտություններ	1441	93%	4883	91%	1165	276
Այլ	5058	94%	18630	97%	3331	1727
Ընդամենը	**17208**	**88%**	**68874**	**84%**	**15540**	**1668**
ՄԿԾ իրականացնող պետական և ոչ պետական բուհեր	55					
ՄԿԾ իրականացնող պետական և ոչ պետական բուհերի մասնաճյուղեր	14					

[48] ՀՀ վիճակագրության կոմիտե, «Հայաստանի Հանրապետության սոցիալական վիճակը» 2021 և 2022 ժողովածուներ, «Բարձրագույն մասնագիտական կրթություն բաժին:»

[49] **Բարձրագույն կրթության գործարարություն և վարչարարություն բնագավառը ներառում է հետևյալ մասնագիտությունները՝** «Հաշվապահական հաշվառում և հարկում», «Ֆինանսներ», «Կառավարում», «Շուկայագիտություն (մարքեթինգ)», «Ագրոբիզնես»:

[50] **Բարձրագույն կրթության սոցիալական և վարքաբանական գիտություններ բնագավառը ներառում է հետևյալ մասնագիտությունները՝** «Տնտեսագիտություն», «Քաղաքագիտություն», «Հոգեբանություն», «Սոցիոլոգիա», «Մշակութաբանություն», «Միջազգային հարաբերություններ», «Ագրոէկոնոմիկա», «Եվրոպագիտություն» և «Հասարակայնության հետ կապեր»: 2017-2023 թթ. ընդունելության արդյունքները փաստում են, որ այս բնագավառի առաջատար մասնագիտությունը «Տնտեսագիտություն» է (ընդունվողների 25-30%-ը), որին հաջորդում են «Հոգեբանություն» (ընդունվողների 18-22%-ը), «Միջազգային հարաբերություններ» (ընդունվողների 14-18%-ը), «Քաղաքագիտություն» (ընդունվողների 8-12%-ը) և «Հասարակայնության հետ կապեր» (ընդունվողների 6-9%-ը) մասնագիտությունները:

2022-2023 ուսումնական տարի

ԲԿ մասնագիտության բնագավառը	Ընդունվել են	որից՝ պետական բուհեր (%)	Սովորում են	որից՝ պետական բուհեր (%)	Ավարտել են	Ընդունվողների և ավարտողների տարբերություն
Գործարարություն և վարչարարություն	**3023**	**81%**	**12611**	**79%**	**1861**	**1162**
Կրթություն	1531	**91%**	7977	**91%**	1670	**-139**
Սոցիալական և վարքաբանական գիտություններ	**2018**	**86%**	**8123**	**88%**	**1250**	**768**
Առողջապահություն	1105	**75%**	7780	**53%**	1232	**-127**
ՏՀՏ	1696	**86%**	5782	**86%**	1991	**-295**
Իրավունք	1418	**63%**	5827	**54%**	941	**477**
Բանասիրական գիտություններ	1505	**93%**	5441	**92%**	637	**868**
Այլ	7263	**54%**	30802	**57%**	3779	**3484**
Ընդամենը	**16536**	**85%**	**71732**	**82%**	**11500**	**5036**
ՄԿԾ իրականացնող պետական և ոչ պետական բուհեր	54					
ՄԿԾ իրականացնող պետական և ոչ պետական բուհերի մասնաճյուղեր	13					

Հավելված N 2

2021-2023 ուսումնական տարիներին բարձրագույն կրթության երկրորդ աստիճանում (մագիստրոս) ընդունվածների և սովորողների ցուցանիշները՝ ըստ բարձրագույն կրթության խոշորացված բնագավառների

2021-2022 ուսումնական տարի

ԲԿ մասնագիտության բնագավառը	Ընդունվել են	որից՝ պետական բուհեր (%)	Սովորում են	որից՝ պետական բուհեր (%)	Ավարտել են	Ընդունվողների և ավարտողների տարբերություն
Գործարարություն և վարչարարություն	**1026**	**90%**	**2208**	**90%**	**1204**	**-178**
Սոցիալական և վարքաբանական գիտություններ	**715**	**91%**	**1452**	**91%**	**800**	**-85**
Կրթություն	639	94%	1394	94%	641	-2
Իրավունք	425	74%	982	79%	468	-43
ՏՀՏ	340	88%	618	84%	225	115
Բանասիրական գիտություններ	231	99%	423	99%	245	-14
Առողջապահություն	133	89%	181	77%	235	-102
Այլ	1348	97%	2471	97%	1207	141
Ընդամենը	**4857**	**91%**	**9729**	**91%**	**5025**	**-168**
ՄԿԾ իրականացնող պետական և ոչ պետական բուհեր	34					
ՄԿԾ իրականացնող պետական և ոչ պետական բուհերի մասնաճյուղեր	10					
ՄԿԾ իրականացնող գիտական կազմակերպություններ	4					

2022-2023 ուսումնական տարի

ԲԿ մասնագիտության բնագավառը	**Ընդունվել են**	**որից՝ պետական բուհեր (%)**	**Սովորում են**	**որից՝ պետական բուհեր (%)**	**Ավարտել են**	**Ընդունվողների և ավարտողների տարբերություն**
Գործարարություն և վարչարարություն	**778**	**89%**	**1522**	**87%**	**1248**	**-470**
Սոցիալական և վարքաբանական գիտություններ	606	**95%**	1078	**93%**	780	**-174**
Կրթություն	**605**	**92%**	**1248**	**89%**	**782**	**-177**
Իրավունք	136	**90%**	161	**83%**	154	**-18**
ՏՀՏ	236	**94%**	499	**85%**	239	**-3**
Բանասիրական գիտություններ	437	**77%**	890	**77%**	446	**-9**
Առողջապահություն	155	**100%**	346	**1444%**	231	**-76**
Այլ	1888	**32%**	3559	**-75%**	2554	**-666**
Ընդամենը	**4063**	**80%**	**7781**	**90%**	**5186**	**-1123**
ՄԿԾ իրականացնող պետական և ոչ պետական բուհեր	36					
ՄԿԾ իրականացնող պետական և ոչ պետական բուհերի մասնաճյուղեր	9					
ՄԿԾ իրականացնող գիտական կազմակերպություններ	4					

Հավելված N 3

2015-2022 ուսումնական տարիներին ՀՀ բուհեր և «տնտեսագիտության և կառավարման» մասնագիտական բնագավառ ընդունվածների ցուցանիշները[51]

Բակալավրի կրթական ծրագրով	2015-2016 ուստարի	2016-2017 ուստարի	2017-2018 ուստարի	2018-2019 ուստարի	2019-2020 ուստարի	2020-2021 ուստարի	2021-2022 ուստարի	2022-2023 ուստարի
Գործարարություն և վարչարարություն		2227	1304	943	1920	2694	2743	3023
Սոցիալական և վարքաբանական գիտություններ		2209	2726	822	1645	1890	2113	2018
Տնտեսագիտություն և կառավարում	3837							
Ընդամենը ՀՀ	**18061**	**17649**	**15537**	**9512**	**14631**	**17027**	**17208**	**16536**

Մագիստրոսի կրթական ծրագրով	2015-2016 ուստարի	2016-2017 ուստարի	2017-2018 ուստարի	2018-2019 ուստարի	2019-2020 ուստարի	2020-2021 ուստարի	2021-2022 ուստարի	2022-2023 ուստարի
Գործարարություն և վարչարարություն		1027	1394	1383	1334	1569	1026	778
Սոցիալական և վարքաբանական գիտություններ		1288	1038	975	967	980	715	605
Տնտեսագիտություն և կառավարում	1030							
Ընդամենը ՀՀ	**5807**	**6401**	**6192**	**5732**	**5640**	**6385**	**4857**	**4063**

[51] ՀՀ վիճակագրության կոմիտե, «Հայաստանի Հանրապետության սոցիալական վիճակը» 2016-2021 ժողովածուներ, «Բարձրագույն մասնագիտական կրթություն բաժին:»

Հավելված N 4

2015-2022 ուսումնական տարիներին ՀՀ բուհերում և «տնտեսագիտության և կառավարման» մասնագիտական բնագավառի մասնագիտություններով սովորողների ցուցանիշները[52]

Բակալավրի կրթական ծրագրով	2015-2016 ուստարի	2016-2017 ուստարի	2017-2018 ուստարի	2018-2019 ուստարի	2019-2020 ուստարի	2020-2021 ուստարի	2021-2022 ուստարի	2022-2023 ուստարի
Գործարարություն և վարչարարություն		12140	5923	10142	9144	11223	11425	12611
Սոցիալական և վարքաբանական գիտություններ		10959	12120	7392	7237	7235	7713	8123
Տնտեսագիտություն և կառավարում	16545							
Ընդամենը ՀՀ	**84591**	**81648**	**78747**	**69622**	**64547**	**68987**	**68874**	**71732**

Մագիստրոսի կրթական ծրագրով	2015-2016 ուստարի	2016-2017 ուստարի	2017-2018 ուստարի	2018-2019 ուստարի	2019-2020 ուստարի	2020-2021 ուստարի	2021-2022 ուստարի	2022-2023 ուստարի
Գործարարություն և վարչարարություն		1648	2619	2536	2307	2622	2208	1522
Սոցիալական և վարքաբանական գիտություններ		2110	2071	1891	1974	1752	1452	1248
Տնտեսագիտություն և կառավարում	2444							
Ընդամենը ՀՀ	**11911**	**10910**	**11793**	**10855**	**10395**	**10603**	**9729**	**7781**

[52] ՀՀ վիճակագրության կոմիտե, «Հայաստանի Հանրապետության սոցիալական վիճակը» 2016-2021 ժողովածուներ, «Բարձրագույն մասնագիտական կրթություն բաժին:»

Հավելված N 5

2015-2022 ուսումնական տարիներին ՀՀ բուհերում և «տնտեսագիտության և կառավարման» մասնագիտական բնագավառի մասնագիտություններով սովորողների ցուցանիշները[53]

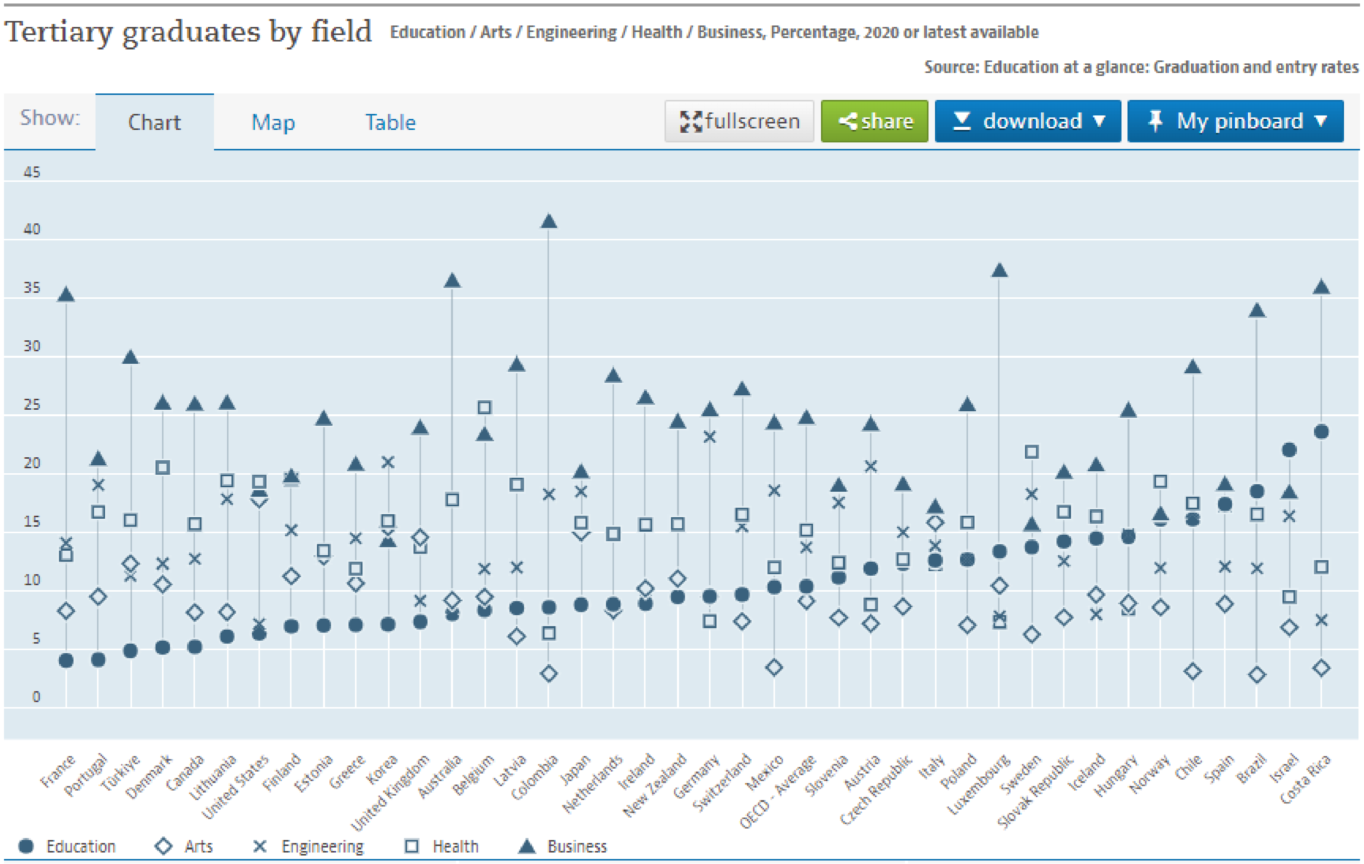

[53]https://data.oecd.org/students/tertiary-graduates-by-field.htm?fbclid=IwAR2Qr9_lPtRs74yYzTD5hNqt2QwBWdcMb5CrR5mREjKoNiZhGHwx0kAc6HA#indicator-chart

Tertiary graduates by field

Social sciences / Education / Engineering / Health / Business, Percentage, 2020 or latest available

Source: Education at a glance: Graduation and entry rates

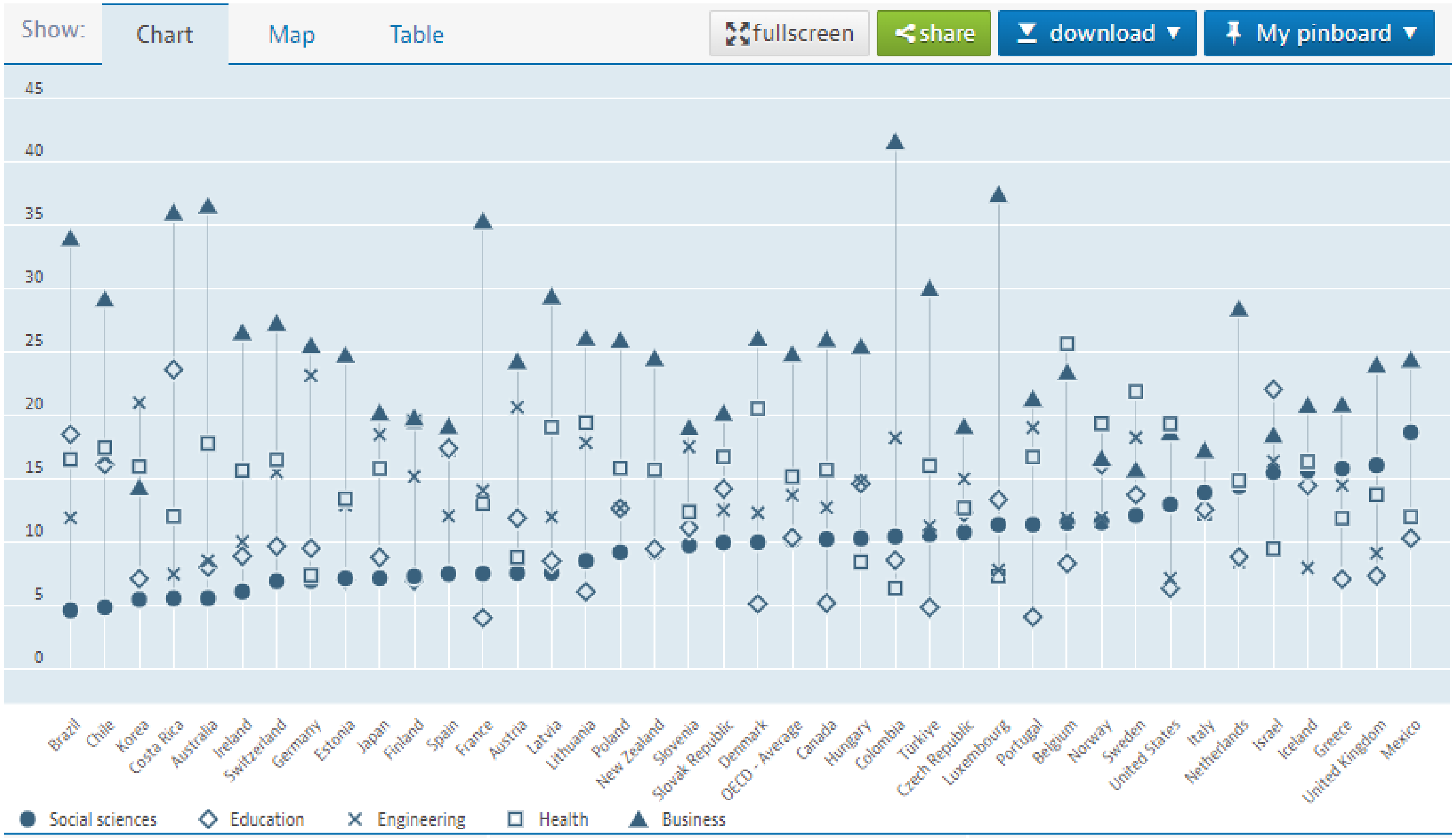

Հավելված N 6

ՀՊՏՀ ակադեմիական և գիտական (հետազոտական) կազմի միջին ամսական անվանական աշխատավարձի համեմատական պատկերը կրթության, հետազոտությունների և մշակումների ոլորտի և ՀՀ տնտեսության այլ հատվածների հունիս ամսվա միջին ամսական անվանական աշխատավարձի նկատմամբ[54]

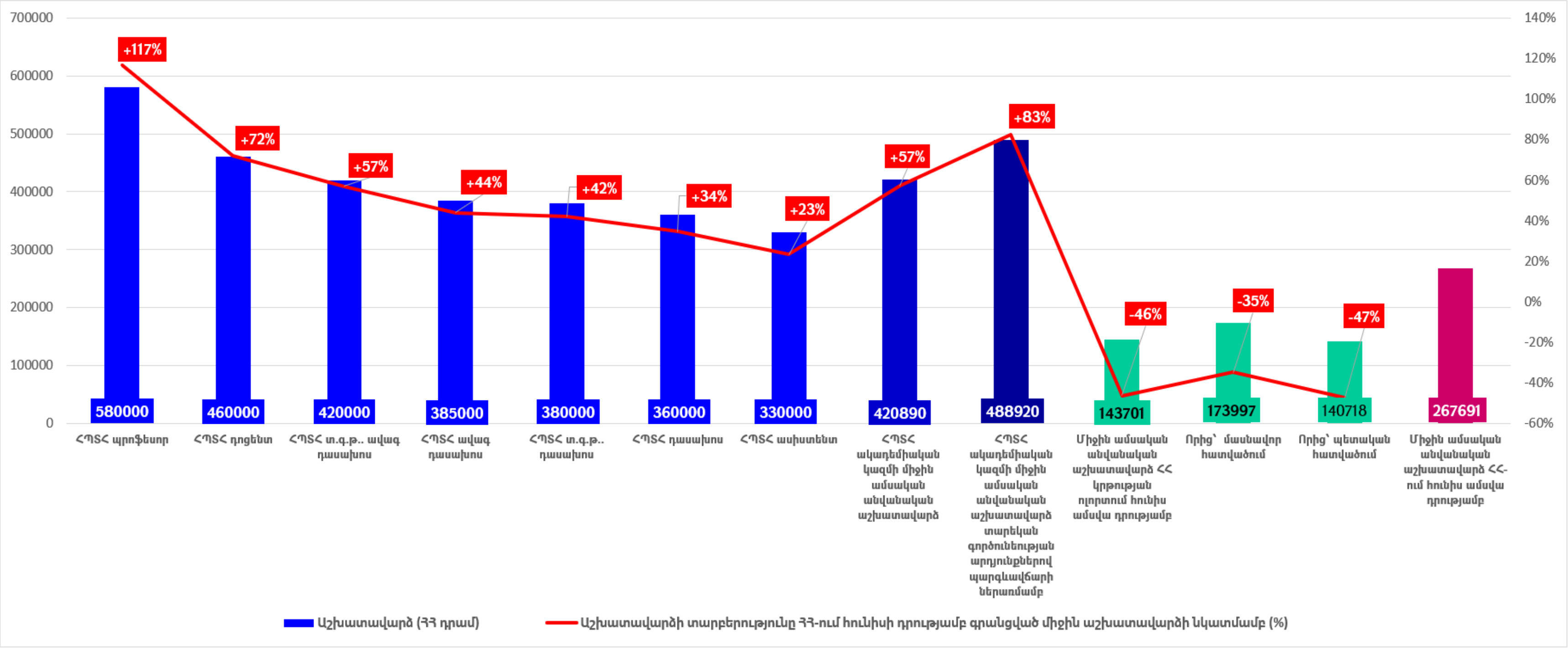

[54] https://armstat.am/file/article/sv_06_23a_142.pdf

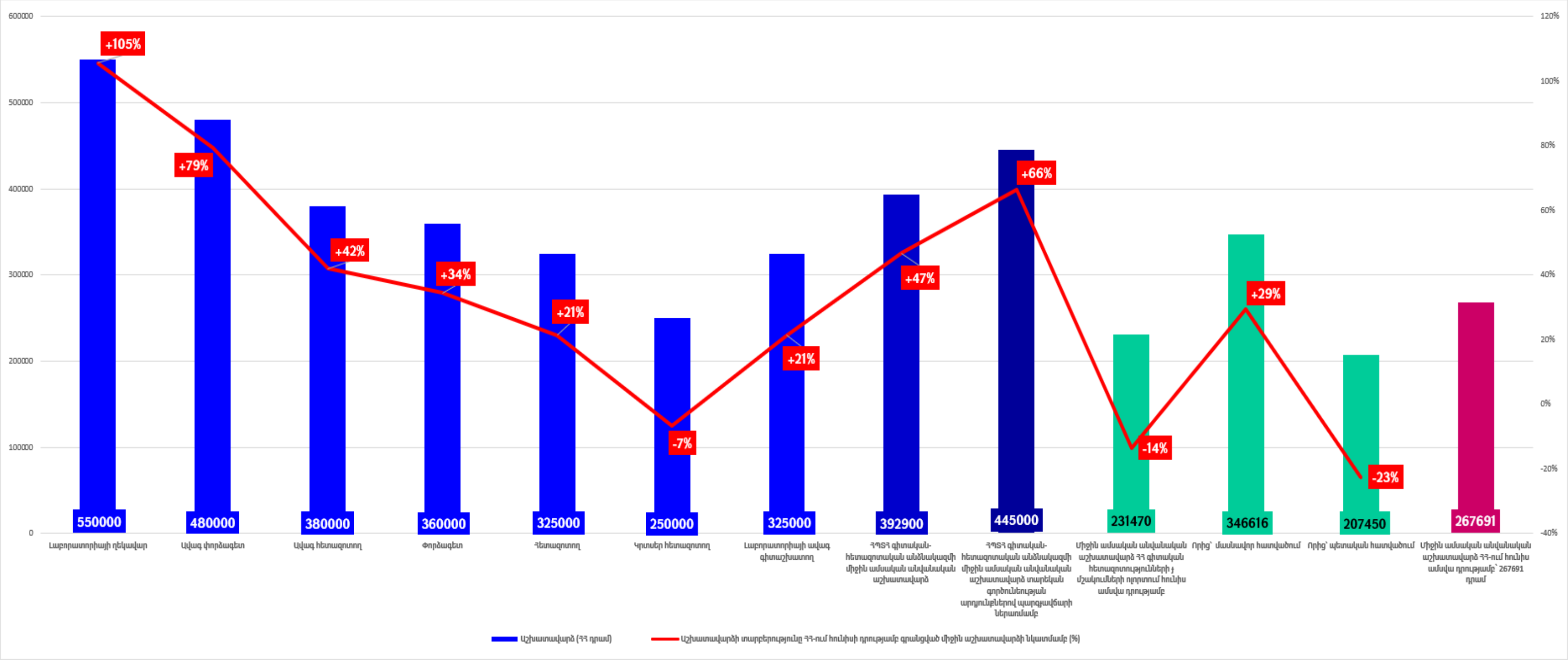
600000
500000
400000
300000
200000
100000
0
120%
100%
80%
60%
40%
20%
0%
-20%
-40%
+105%
+79%
+42%
+34%
+21%
-7%
+21%
+47%
+66%
-14%
+29%
-23%
550000
480000
380000
360000
325000
250000
325000
392900
445000
231470
346616
207450
267691
Լաբորատորիայի ղեկավար
Ավագ փորձագետ
Ավագ հետազոտող
Փորձագետ
Հետազոտող
Կրտսեր հետազոտող
Լաբորատորիայի ավագ գիտաշխատող
ՀԳՏՀ գիտական-հետազոտական անձնակազմի միջին ամսական անվանական աշխատավարձ
ՀԳՏՀ գիտական-հետազոտական անձնակազմի միջին ամսական անվանական աշխատավարձ տարեկան գործունեության արդյունքներով պարգևավճարի ներառմամբ
Միջին ամսական անվանական աշխատավարձ ՀՀ գիտական հետազոտությունների ; մշակումների ոլորտում հունիս ամսվա դրությամբ
Որից՝ մասնավոր հատվածում
Որից՝ պետական հատվածում
Միջին ամսական անվանական աշխատավարձ ՀՀ-ում հունիս ամսվա դրությամբ՝ 267691 դրամ
Աշխատավարձ (ՀՀ դրամ)
Աշխատավարձի տարբերությունը ՀՀ-ում հունիսի դրությամբ գրանցված միջին աշխատավարձի նկատմամբ (%)

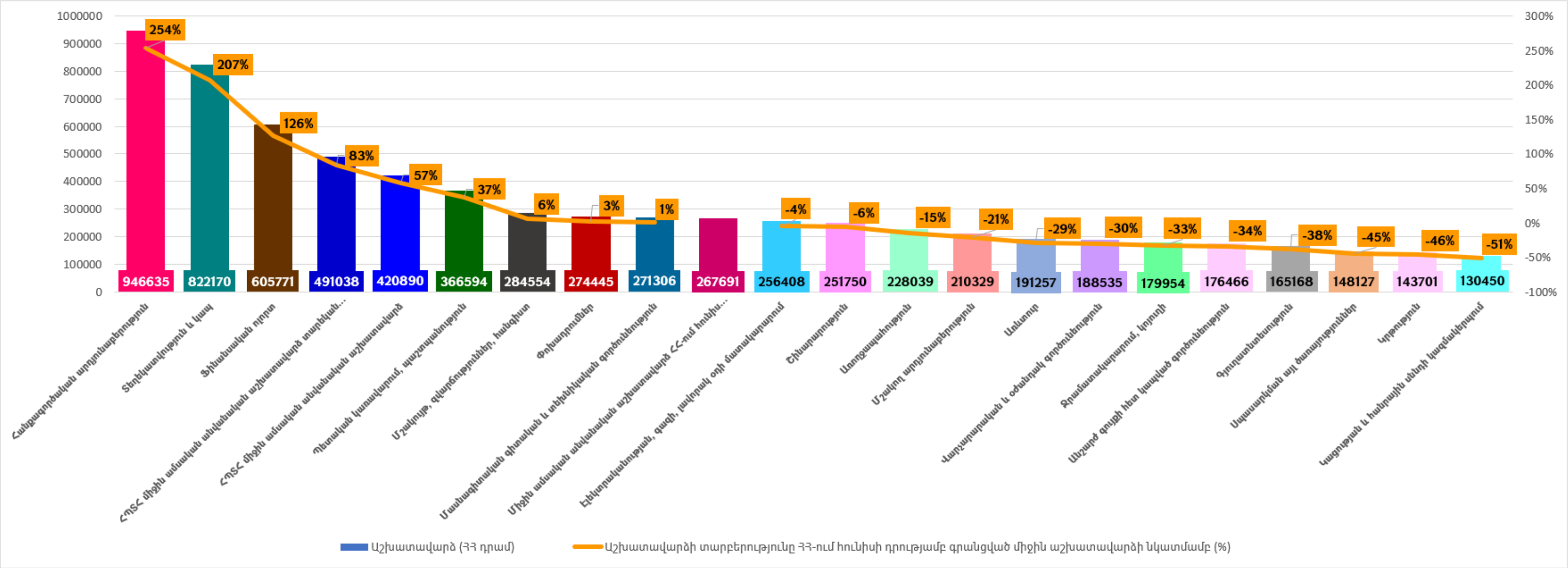
1000000
900000
800000
700000
600000
500000
400000
300000
200000
100000
0
300%
250%
200%
150%
100%
50%
0%
-50%
-100%
254%
207%
126%
83%
57%
37%
6%
3%
1%
-4%
-6%
-15%
-21%
-29%
-30%
-33%
-34%
-38%
-45%
-46%
-51%
946635
822170
605771
491038
420890
366594
284554
274445
271306
267691
256408
251750
228039
210329
191257
188535
179954
176466
165168
148127
143701
130450
Հանքագործական արդյունաբերություն
Տեղեկատվություն և կապ
Ֆինանսական ոլորտ
ՀՊՏՀ միջին ամսական անվանական աշխատավարձ տարեկան...
ՀՊՏՀ միջին ամսական անվանական աշխատավարձ
Պետական կառավարում, պաշտպանություն
Մշակույթ, զվարճություններ, հանգիստ
Փոխադրումներ
Մասնագիտական գիտական և տեխնիկական գործունեություն
Միջին ամսական անվանական աշխատավարձ ՀՀ-ում հունիս...
Էլեկտրականության, գազի, լավրակ օդի մատակարարում
Շինարարություն
Առողջապահություն
Մշակող արդյունաբերություն
Առևտուր
Վարչարարական և օժանդակ գործունեություն
Ջրամատակարարում, կոյուղի
Անշարժ գույքի հետ կապված գործունեություն
Գյուղատնտեսություն
Սպասարկման այլ ծառայություններ
Կրթություն
Կացության և հանրային սննդի կազմակերպում
Աշխատավարձ (ՀՀ դրամ)
Աշխատավարձի տարբերությունը ՀՀ-ում հունիսի դրությամբ գրանցված միջին աշխատավարձի նկատմամբ (%)

Հավելված N 7

Առաջարկվող մոդելի մրցակցային միջավայրը՝ ըստ բուհերի